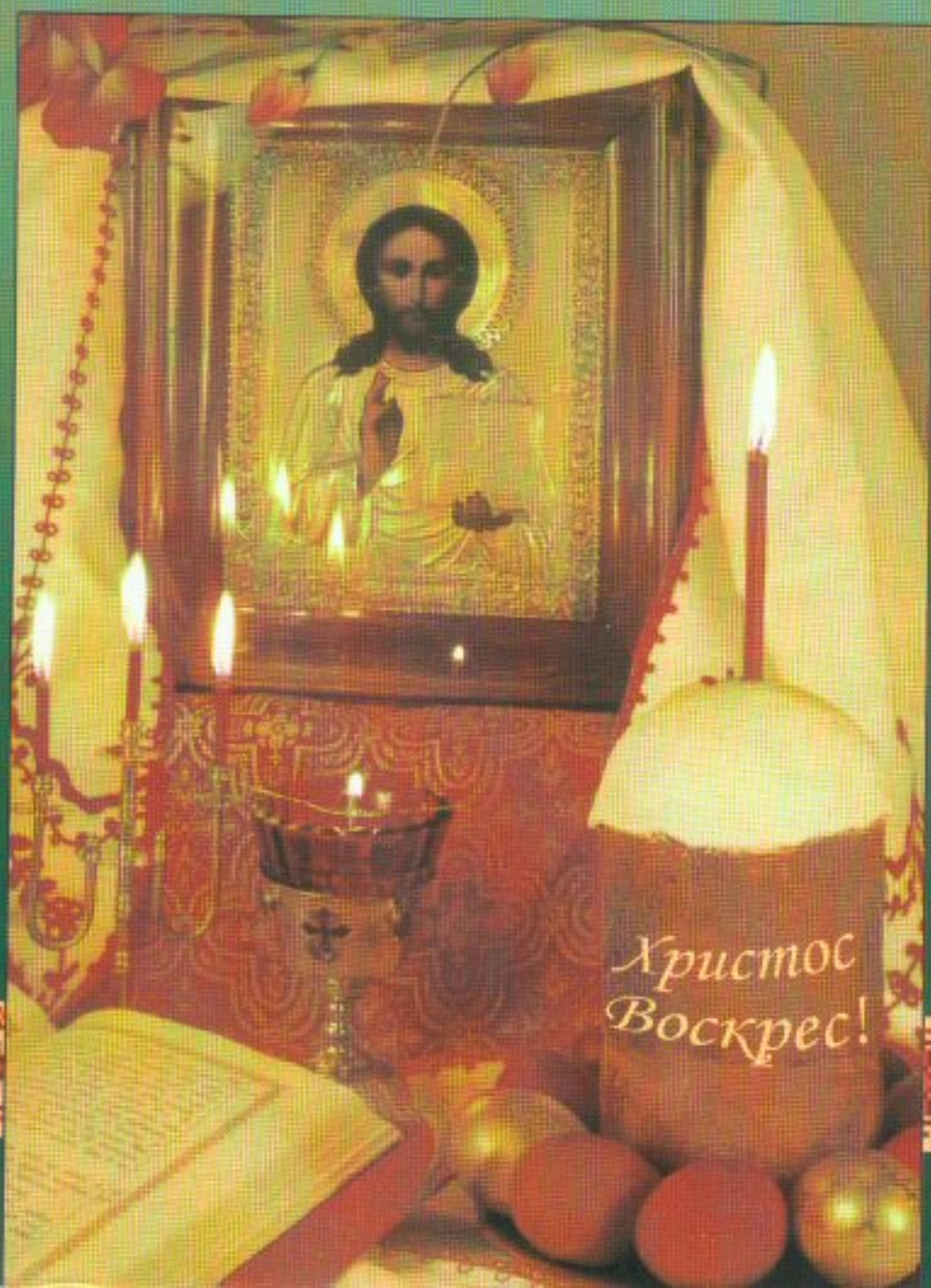

"Ту мене мати породила,
солодким молоком кормила,
Ватра
ту хочу жити умирати,
де жили мій отець і мати"

Окраса видання

(твориам журналів "Ватра" присвячаю)

Сів я в хаті та журнали
Так цікаво проглядаю.
Адже всі ми покохали
Те, що в собі люди мають.

Ось на "Ватрі" вітки хвойні
Біла свічка освітляє...
Цей малюнок так достойний
В тямі нам Різдво тримає.

Трохи далі на сторінці
Гори, доли та ялини.
Онде церква верховищів
Атрибути Лемківщини.

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

З нагоди Світлого Празника ХРИСТОВОГО ВОСКРЕСЕННЯ - Світовій федерації українських лемківських об'єднань: ООА в Америці, ОА Канади, П-ву "Лемківщина" в Україні, СРУ Словаччини, Союзів русинів і українців Югославії, Об'єднанню українців Польщі, Союзів українців Підляшшя, нашим Членам, Читачам, Авторам-Дописувачам, Кольпортерам, всім лемківським організаціям та вшитким лемкам і всьому українському народові зичимо Господньої Благодаті, радості, доброго здоров'я, взаємної любові, пошани і мудрості.

ВОІСТИННУ ВОСКРЕС!

Об'єднання лемків у Польщі

Редакція „Ватри”

Головна Управа

А на цьому чар малюнку
Божий син нам воскресє.
Тут же варта, мов від трунку,
у промінні знемагає.

Скрізь на інших гарних
знімках
Хори лемків виступають,
Дома, в полі на загінках
Долю люду звеселяють.

В середині на сюринках
З знімок молодь промовляє
І, мов квіти на барвінках,
Зміст журналів прикрашає.

А статті як прочитаю,
Багато повсякчасно
І, здається, виростаю,
Бо від них так мудро, ясно.

Так музично всім радію
Аж душа моя танцює,
Мов співаю й променію,
Серце Божий світ цідує!

Ой, яка ти є заблива,
Рідна земле Лемківщини,
Моя доля тям пашлива,
Що ти доня Батьківщини.

(дальше...)

Іван Головач

Никифор

Акт справедливості після 41 року
брежні.

Нетифор - так його від дитинства називали. Парох Криниці Села о. Миколай Коропась охрестив його ім'ям - Епіфаній, бо в той час нешлюбним дітям можна було давати лише таке ім'я, яке було в день народження дитини в календарі. При породі була акушерка Агуліна Шкварло з хресними батьками: Андрієм Козаком і Катериною Риствей. Епіфаній народився 25 травня 1895 р. в Криниці Селі в хаті № 49. Його мама - Евдокія, дочка Григорія і Татіани Дровняк (з роду Криницька) із с.Поворозник. Була глухонімою, працювала служкою по людях і не змогла навчити свого сина правильно говорити, а що ім'я Епіфан тяжко було вимовити, названо Епіфанія - Нетифором - Никифором.

Він був обдарований великим малярським талантом. Від молодих літ нічого іншого не робив, тільки малював. Не ходив нормально до жодної школи, не навчився ані писати, ані читати, однак став найславнішим малярем-самоуком світу.

■ Фото Е. Гойсак:
Перед будинком
Суду в Мушині.

Його великий талант відкрив в 1931 р. львівський художник Роман Турин, батьки якого утримували в той час у Криниці два пансіонати: "Владислав" і "Солотвинка". За його старанням

7.11.1932 р. в галерії *Leon Marseille* у Парижі на бульварі Вольтера 7 відкрито виставку 200 малюнків Никифора Дровняка, яку організував Український народний музей ім. Тараса Шевченка у Львові. З 16 українських і 22 французьких та італійських художників Никифорові було признано 11 місце. Опісля польський художник Єжи Вольф опублікував нарис "Маляр наївного реалізму у Польщі", "Аркади" 1938 р.

Друга виставка під назвою "Виставка художника-самоука Никифора" - 105 праць - відбулася у Львові і тривала протягом двох місяців.

3і грудня 1949 р. у Варшаві Związek Polskich Artystów Plastyków організував першу індивідуальну виставку Никифора "WYSTAWA prac malarskich JANA NIKIFORA z Krynicy" (не

подано прізвища художника з довоєнних виставок).

Але найбільшого розголосу Никифорови надала виставка, відкрита в 1959 році в Парижі. Чиновники польської політичної влади старались докінчити плановану ще перед війною колонізацію лемків - русинів (лемки знаходились у вигнанні - були піддані насильній асиміляції) і тоді задумали стерти лемківський родовід Никифора, реалізуючи гасло однонаціональної Польщі, яке розпочалося акцією "Вісла". Никифора кількаразово депортовано, але він невдовзі повертався з вигнання і мав клопоти з місцевою владою. „*Gazeta Krakowska*” (28.03.2003) в статті „*Malarz i żebrak*” написала: „*Milicyjne dokumenty z początku lat 50 donosiły: (...) malarz Nikifor (ps. Matejko) włóczy się po wszystkich ruchliwych ulicach Krynicy (...) uprawia proceder żebractwa (...) wystawiając przy tym swą sztukę malarską, stwarzając przy tym niekorzystny aspekt polityczny (...) przynosi olbrzymie szkody polityczne i moralne (...) Jeszcze w 1966 r. zatwierdzone przez powiatową PZPR opracowanie mówi o malarzu i żebraku*”.

Щоб йому допомогти, в 1955 р. з Варшави до Криниці приїхав проф. Александер Яцковскі - уповажнений Міністром культури і мистецтва з листом від Польської академії наук. Провів розмову з Головою ПМНР в Криниці, вказуючи на заслуги славного вже маляра. На це голова ПМНР відповів: „*Co wy w nim widzicie? Przecież to żebrak! włóczęga! A te jego obrazy? Dziecko by lepiej umiało namalować! A tu, zdawałoby się poważni ludzie, przyjeżdżają, interweniują.*” („*Polska sztuka ludowa*” №3-4/1985, s. 236)

Коли Никифора вже не вдалося черговий раз виселити з Криниці, почали робити з нього поляка. Видумали йому ім'я Ян, з імені Никифор зробили прізвище, а Анджей Банах (високий чиновник Уряду безпеки) видумав навіть батька, поляка з Бохні на прізвище Геримскі. Про це А.Банах писав в книжці: „*Historia o Nikiforze*”, що було підготовкою до затаєння метрикального родоводу Никифора.

Прийшла пора Никифорові виїжджати за кордон, і треба було виробити паспорт, а для цього потрібна метрика народження. Голова ПМНР в Криниці Стефан Пулхлопек не схотів знайти у своєму уряді метрики, звернувся до Суду в Мушині, котрий 18.09.1962 р. створив - "зродив" фальшиву метрику народження Никифорові, видуману Маріяном Влосінским (опікуном Никифора) і Стефаном Пулхлопком: „*Nikifor Krynicky, ur. 1 stycznia 1895 r. w Krynicy z rodziców Jana i Kseni Krynickyich*”. Никифор не протестував, бо хотів залишитись в улюбленій, рідній Криниці і боявся, що його можуть арештувати. Відразу не протестували й ті, що знали про брехню урядників, мовчали, бо боялися репресій. Етнограф Павло Стефановський опублікував в „*Нашому слові*” № 38 (29.09.1971) метрикальний акт родоводу Никифора (виданий 20.05.1960 р. Урядом цивільного стану в Криниці,

потрібний для виставки праць Никифора в Зеленої Горі) - в третю річницю його смерті. Після 9-ти років фальшування, Северин Віслоцькі в науковому видавництві „Polska sztuka ludowa” № 3-4/1985 на сторінках 219-226 стверджує, що метрика Никифора, опублікована в „Нашому слові” № 38, є правдива і не викликає ніяких сумнівів, на що подає докази; а в часописі „Wieści” (2.06.1991) п.з. „EPIFAN DROWNIAK PRZEZWANY NIKIFOREM KRYNICKIM” продовжує свої наукові виводи.

В січні 1997 р. Об'єднання лемків звернулося до Суду в Новому Санчі про скасування акту народження Никифора, наданого Мушинським судом 18.09.1962 р.

Перший судовий розгляд відбувся 16.06.1997 р. в Горлицях, не приїхало на нього трое свідків. Суд відклав засідання.

Другий судовий розгляд відбувся 30.10.1997 р. в Горлицях. Адвокат, представник Музею Нового Санча, склав заяву про призначення нових свідків. Справу перекладено на 27.11.1997 р.

Третій судовий розгляд відбувся 27.11.1997 р. в Горлицях. Кустош Музею Никифора в Крилиці - Збігнев Волянін - сказав, що над родоводом Никифора треба провести наукові дослідження, але досі їх не розпочато і, думаю, що навмисне. У травні 2000 р. я був у музеї „НИКИФОРІВКА”, на стінах висіло дуже багато вирізок з різної преси. Але не було наукової статті С. Віслоцького „EPIFAN DROWNIAK PRZEZWANY NIKIFOREM” („Wieści” nr 19, z 2.06.1991), не було також видання „Polska sztuka ludowa” № 3-4/1985. Я запитав працівницю музею, чому такі важливі матеріали не представлені. Вона відповіла, що їх у музеї нема.

З. Волянін привіз на засідання суду фальшивого свідка - Гелену Ярош, яка визнала, що в її родині всі називали Никифора „Примон”, а її бабка, з роду Багінська, була акушеркою при породі Никифора. Адвокат Музею - Вальдемар Багінські - заявив, що ОЛ не має права репрезентувати Никифора. На це представники ОЛ відповіли, що чинять це за статутом організації ст. 3 т. 1 і 6. Справу відстрочено.

По 4-ому судовому розгляду 24.11.1999 р. Суд в Мушині хотів, щоб ОЛ представило метрику смерті Никифора Дровняка, що було неможливим, бо помер Крилиці, не Дровняк.

П'яте судове засідання відбулося 26.06.2000 р. в Мушині і на дальший розгляд справу переказано до Окружного суду в Новому Санчі.

Шостий судовий розгляд відбувся 9.11.2001 р. в Окружному суді в Новому Санчі на неявному засіданні. Суд повернув справу ще раз на розгляд до Суду в Мушині.

Сьоме судове засідання було призначене в Мушині на 13.02.2002 р. З причин неприбуття представників Музею його відкладено.

Восьмий судовий розгляд в Мушинському суді відбувся 9.05.2002 р. Суддя Барбара Тішнер пояснила, що, згідно з правом, про зміну прізвища може виступити до суду тільки найближча родина (а такої немає), керівник Уряду цивільного стану або прокурор, і наступне засідання відбудеться після представлення погляду прокурора.

Дев'ятий судовий розгляд відбувся 29.10.2002 р. в Мушині. Суд не закінчив засідання.

Десятий судовий розгляд відбувся в Мушині 13.02.2003 р. Як свідок давав показання Северин Віслоцькі, антрополог, критик мистецтва, внук Гарасима Громосяка з Крилиці, у якого довгі роки проживав Никифор.

Одинадцятий судовий розгляд відбувся 13.03.2003 р. Присутні переглянули фільм про Никифора, записаний з ТВ Полонія, а суддя Б.Тішнер на закінчення засідання сказала, що вирок оголосить 26.03.2003 р.

Дванадцятий і останній раз Мушинський суд зібрався 26 березня 2003 р. Постанова суду була прочитана суддею Б. Тішнер. Вона довго пояснювала, чому справа тяглася аж 6 років, докладно обгрунтувала своє рішення. Суддя абсолютно переконана, що Никифор Крилиці і Епіфаній Дровняк - це одна й та сама особа. Свідчать про це: метрика народження Епіфанія (прозваного Никифором) Дровняка, документи ІПН в

■ Фото: Е. Гойсак.
Суддя Барбара Тішнер

Кракові, ПАН - наукові видавництва, довідки вистав та показання багатьох свідків: о. С. Дзюбини, С.Віслоцького, С. Чичило, А. Льорчак, С. Цьок, П. Стефановського, І. Петришака та інших.

Про цю незвичайну подію досить багато писалося: „Dziennik Polski” (27.03.2003) „Odzyskana tożsamość”: - „Bezprecedensowa decyzja sądu w Muszynie. Nikifor Krynicki nazywał się w rzeczywistości Epifaniusz Drowniak – oto wczorajszy wyrok Sądu Rejonowego w Muszynie. Werdykt, który zapadł po trwającym sześć lat procesie, wnioskodawcy – działacze Zjednoczenia Łemków – przyjęli na sali sądowej oklaskami na stojąco.

- Nie mam wątpliwości, że decyzja Sądu Powiatowego w Nowym Sączu z 18 września 1962, na podstawie której genialnemu malarzowi prymitywiście wystawiono metrykę i sporządzono dokumenty tożsamości, była błędna – stwierdziła w uzasadnieniu sędzia Barbara Tiszner. – Dlatego unieważniam wyrok z przed 41 lat. Przedstawione dokumenty i zeznania świadków,

którzy dobrze znali artystę, są dla mnie bezsporne – kończy sędzia Barbara Tiszner.

(...) Cieszymy się, że zwyciężyła prawda historyczna, że nasz rodak będzie miał wreszcie prawdziwe personalia – mówili po rozprawie m.in. Stefan Hładyk, Piotr Szafran i Wasyl Szost.

Mniej zadowolona z wczorajszego wyroku była druga strona procesu – Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu, właściciel największej kolekcji prac artysty. Pełnomocnik muzeum, mecenas Waldemar Babiński dowodził, że problem jest sztuczny, bo mistrz i tak funkcjonuje w dziejach kultury, w wydawnictwach i katalogach sztuki jako Nikifor, a o domniemanym (trudno je udowodnić ze stuprocentową pewnością) imieniu i nazwisku wspominają uczciwie wszystkie poważne źródła. Nie ma więc potrzeby, aby zmieniać teraz przyznane przez sąd w 1962 r. nazwisko i imię". (Jerzy Leśniak)

„Zamiast Nikifora Krynickiego – Epifaniusz Drowniak (...) Teraz Urząd Stanu Cywilnego w Krynicy będzie musiał unieważnić akt urodzenia artysty i wydać nowy. – Nie mam wątpliwości, że prawdziwa tożsamość Nikifora brzmi: Epifaniusz Drowniak – stwierdziła sędzia Barbara Tiszner. – W trwającym od 6 lat postępowaniu zgromadzono dowody, liczne opracowania krytyków sztuki, a także zeznania świadków, którzy bardzo dobrze znali Nikifora. Duże znaczenie miał wyciąg ksiąg metrykalnych z biskupstwa greckokatolickiego w Przemyślu, ... (LES)

„Gazeta Krakowska” (27.03.2003): „Nikifor to Drowniak”... We wczorajszym postanowieniu sąd orzekł o unieważnieniu aktu urodzenia Nikifora Krynickiego, sporządzonego w Urzędzie Stanu Cywilnego w Krynicy o numerze 477-1962/I w dniu 18 października 1962 r. na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Nowym Sączu, wydział zamiejscowy w Muszynie z dnia 18 września 1962 r. (NS 122/62) ustalając, że ten akt urodzenia jest nieważny na mocy art. 30 Prawa o aktach stanu cywilnego z dnia 29 września 1986r., gdyż jest niezgodny z prawdą, dlatego, że Nikifor Krynicki to Epifaniusz Drowniak, urodzony 21 maja 1895 roku, zgodnie z żądaniem wnioskodawców Zjednoczenia Łemków i Prokuratury... Uczestnikiem postępowania było Muzeum Regionalne w Nowym Sączu, któremu przysługuje apelacja do Sądu Okręgowego w Nowym Sączu, ale raczej z tego prawa nie skorzysta. (HSZ).

„Gazeta Wyborcza” (27.03.2003) „Proces o metrykę”: „Nikifor Krynicki to Epifaniusz Drowniak – wczoraj muszyński sąd unieważnił akt urodzenia malarza z urzędowo nadaną fikcyjną tożsamością. Wyrok zapadł na wniosek Zjednoczenia Łemków, które 6 lat temu zaskarżyło metrykę z 1962 r. Pozew był reakcją na odmowę umieszczenia tablicy pamiątkowej na Muzeum Nikifora w Krynicy i uzupełnienie inskrypcji na grobie artysty. Władze wojewódzkie nie godziły się na napis mówiący, że sławny prymitywista naprawdę nazywał się Epifaniusz Drowniak i urodził się 21 maja 1895 r. (...) IRE

„Gazeta Krakowska” (28.03.2003) „Malarz i żebrak”: - „Sąd oficjalnie potwierdził, że prawdziwe nazwisko słynnego malarza prymitywisty Nikifora brzmi Epifaniusz Drowniak ... Już w latach 60. wiadomo było

o metryce Epifaniusza Drowniaka”. (Maciej Kwaśniewski).

Представники ОЛ на ці старання витратили багато часу та фінансів, мусили заангажувати великого знавця права проф.Губерта Іздебського з Варшави і тим більше з задоволенням прийняли постанову Суду. Завжди вірили, що Суд оцінить старання керівництва ОЛ позитивно, та й врешті, через 41 рік, справедливість перемогла.

Сердечно дякуємо всім свідкам за їхній труд та щирим особам, які фінансово та морально підтримали старання ОЛ. ■

Петро Шафран

■ Фото Є. Лесьняк: Справа: Ш. Гладик, С. Віслоцькі і П. Шафран.

Маляр

Никифора нам прехрестили.
 Хоц два рази з гір вишмарили,
 він вертав в гори кохани,
 бо не бив, як польський маляр, знаний.
 Не дбав про то, жеби не бив бідний,
 Же не мав богатства, тому єст невинний.
 Пред світом повинни ся стидати,
 Не свого собі привласняти,
 Його малюнки продавати,
 В історію го глибоко сховати.
 Чи тоти люде нич уцтивости не мали,
 Же го Яном Криніцкім назвали ?
 Кохав гори і Креницю,
 Малював - не сів пшеницю.
 На рисуваню люде ся не знали,
 То ж йому мало помагали.
 Не дайме си таких люди одбрати,
 Бо наши діти їх повинни знати.
 Будме горди, же маме люди славних
 І за свої таланти в світі знаних.
 Треба ся їм поклонити,
 Їх памятьом і пошаном обдарити.
 А Никифора Дровняка розславити,
 Бо о него, юж не треба ся судити.

Антоніна Слота

Загадка нашого імені

Воно й не дивно, що московські імпершівіністи, як і двісті років тому, сьогодні галасують про те, що ніякого українського народу, а отже й української мови, не було й немає. Не дивно тому, що зла доля, колись поєднавши нас з москалями, в основі своїй утрово-фінами, привольськими тюрками і т. ін., змушена була передати їм, нахрапистим, владу над нами. А ми, приколисані отим лицемірним братерством, працювали, не розгинаючи спин, і не задумувались над таким простим питанням: а хто ми, хто вони, яких батьків діти? Нам не вистачало на це часу. До того ж вони, москалі-окупанти, ще й забороняли нам шукати себе в архівах, у закордонних виданнях, аналізувати знайдене, думати.

Самі ж москалі, усвідомлюючи свою куцу, безбарвну історію, яка зводиться до кровопролитних багаторічних воєн із усіма навколишніми сусідами, до загарбання чужих земель, матеріальних та духовних цінностей, почали втовкмачувати у наші голови, що ми, українці, того так і зветься, бо мешкаємо на околиці "їхньої", з чужих шматочків складеної імперії. Ми, з їх погляду, не хто інші, як "руські" і мова наша "русская", правда дещо підпорчена. Так, ми маємо пряме відношення до етноніму русь, рось, але не про це йтиметься. Що їм, москалям, до того, що самі вони розмовляють дарованою їм християнськими місіонерами південно-слов'янською мовою, до якої у різні часи було додано значну кількість наших же, українських "спорчених" слів! Та Бог з ними, нехай деруть горлянки, а ми тим часом будемо дошукуватись свого родового коріння, щоб знати себе не з ласки імпершівіністів, а з наших таки першоджерел. А вони, оті чисті джерела, за роки незалежності України, все частіше й частіше розкриваються живильними водами, потрапляють до рук тих, хто цікавиться минущиною свого роду-народу, хто запитує себе: а чому я звуся українцем?

Перед Покровою 1995 року до моїх рук потрапила "Велесова книга" у перекладі на сучасну українську мову Б. Яценка, за загальною редакцією В. Довгича. Не приховую: читалося й осмислювалось важко. Надто великий відтинок часу стоїть між сьогоднішнім і тими подіями, світопочуваннями, про які йдеться у безцінній пам'ятці нашої прадавньої культури. І коли б не дослідження Б. Яценка, В. Шаяна, В. Довгича, С. Наливайка, то, мабуть, і не здолав би

високої філософії наших далеких пращурів. Саме вони вивели з темного лісу праминувщини на сонячну галявину усвідомлення себе причетним до великого і стародавнього народу, який стояв біля колиски індоєвропейської цивілізації.

Читаючи та перечитуючи "Велесову книгу", весь час ставив перед собою питання: а чому укри, звідки походить ця назва? Почалось справжнє полювання на гідроніми, як найбільш стійкі географічні назви у просторі часу, ойконіми, хороніми та інші сліди наших далеких пращурів. Десь же вони повинні були зафіксувати своє ім'я бодай на просторах Європи! Відразу ж на сьомій сторінці "Велесової книги" знаходжу: "... досі збережена назва старовинної області Укермарк (Укрроземлі чи Земля Укрів) у Пруссії..." Ось воно! Землі уквів — це південна Прибалтика, яка нині належить німцям і полякам. А ще далі (ст. 249): "Укри-укріани Балтійської Русі зберігали традиції найдавнішого індоєвропейського етносу аж до кінця XII століття, коли дани остаточно ліквідували їхню державу, а також храм Світовида на острові Рюген. Постійний притік спорідненого народу з берегів Балтики посилював військову могутність наддніпрянців...". Отже, від південних берегів Балтики до Дніпра господарями становища були укри? А чому б і ні? Адже на шляху від Балтики до Дніпра бачимо ще кілька свідків їхнього перебування: річка Вкра, яка зліва впадає у Західний Буг, що бере свій початок від Шацьких озер в Україні. А південніше — місто (В)Краків, етимологія якого аж просить повернути втрачений на шляхах історії початковий звук В або У, щоб стало ясно, хто був першопоселенцем зелених урочищ над берегами Вісли.

Звичайно, такий великий народ, складаючись із десятків племен, протягом тисячоліть спілкувався з іншими народами й міг мати багато інших назв. Як пише Сергій Плачинда у "Словнику давньоукраїнської міфології" (Київ 1993, ст. 40): "Орії (арії) — найстародавніша назва давніх українців". Ми й сьогодні добре розуміємо етимологію слова орії, орачі. Далі видатний український письменник і дослідник старовини Сергій Плачинда продовжує: "Першоорачі світу. Приручили коня, винайшли колесо і плуг. Першими у світі окультивували жито, пшеницю, просо. Свої знання з рільництва та народних ремесел понесли в Китай, Індію, Месопотамію, Палестину, Єгипет, Північну Італію, на Балкани, в Західну Європу, Скандинавію. Племена оріїв стали основою для всіх індоєвропейських народів".

(далі буде)

Володимир Щерба

м. Шрамівка на Черкащині

Історичний календар

Степан Семенюк

Січень, лютий, березень

- 1.01.1909 р. народився Степан Бандера, Провідник ОУН.
- 1.01.1938 р. народився поет Василь Стус.
- 14.01.1649 р. триумфальний в'їзд Б.Хмельницького до Києва.
- 21.01.1919 р. Народні Збори в Хусті рішили прилучити Закарпаття до України - УНР.
- 21.01.1863 р. вибухло польське протиросійське січневе повстання. Повсталий Rząd Narodowy визнав Україну окремою державою на рівні Корони і Литви, очевидно в складі РП, а печатка Уряду була трьохгербова: польський орел, литовська погонь і український київський архангел Михаїл.
- 22.01.1918 р. Центральна Рада проголосила IV Універсалом Незалежність України.
- 22.01.1919 р. dokonano об'єднання Західно-Української Народної Республіки з Наддніпрянською Україною в одну державу - Українську Народну Республіку (УНР). Тепер це - День Соборності, відзначається як державне свято.
- 23.01.1667 р. Росія і Польща доконали поділу України трактатом в Андрушові (Білорусь), односторонньо зриваючи попередні домовленості з Україною.
- 27.01.1860 р. вийшов повний "Кобзар" Т.Шевченка.
- 28.01.1919 р. УНР прийняла Конституцію.
- 28.01 - 03.02.1929 р. створено ОУН.
- 29.01.1919 р. геройський бій студентського куреня з московськими більшовицькими військами під Крутами.
- 8.02.1923 р. московський монах Смарагд вбив українського митрополита Православної Церкви в Польщі Юрія Ярошевського.
- 9.02.1918 р. в Бересті (Brześć) Центральні держави визнали УНР.
- 9.02.1963 р. прибув з заслання із Росії до Ватикану патріарх УГКЦ кардинал Йосип Сліпий.
- 12.02.1945 р. загинув в боротьбі з московськими військами Дмитро Клячківський, перший Командир УПА - "Клим Савур".
- 1.03.1922 р. Москва признала, що в Україні (УСРСР) голодує 38% населення, загинуло біля 2 мільйони осіб.
- 5.03.1950 р. загинув в бою з московськими більшовиками Головний Командир УПА генерал хорунжий Роман Шухевич - "Тарас

Чупринка".

- 8.03.1169 р. суздальський (російський) князь Андрій Боголюбський зруйнував Київ.
- 8.03.1946 р. початок ліквідації УГКЦ в Україні (УСРСР).
- 9.03.1814 р. народився Т. Шевченко. Початок Шевченківських святкувань.
- 14.03.1923 р. Рада Амбасадорів признала Західно-Українські Землі Польщі, які, до речі, були вже окуповані польськими військами від 1919 року.
- 15.03.1939 р. Карпатська Україна проголосила Незалежність.
- 16.03.1664 р. поляки розстріляли гетьмана Івана Виговського.
- 18.03.1921 р. Польща і Советська Росія підписали Ризький Трактат про поділ України і Білорусі, зриваючи попередні договори з Україною (УНР).
- 6.04.1974 р. шляхта восвідства руського (українських земель, які після другого поділу Польщі залишалися в її складі) на з'їзді, який відбувся в соборі на Даниловій Гірці під головуванням греко-католицького (тоді - унійного) єпископа П. Важинського, як перша в РП зголосила свій акцес до повстання (інсуреції) Косцюшки. Хто сьогодні пам'ятає про це?!
- 25.03.1573 р. засновано у Львові друкарню І. Федоровим, якого вигнано із Москви. За найновішими дослідженнями друкарня у Львові існувала вже сто років раніше: "1460 р. міщанин Степан Друпан подарував отцям Василянам у Львові свою друкарню. Казимір IV підписав право ЧСВВ Онуфрійського монастиря на друкування".
- 30.03.1990 р. повернення до Львова патріарха УГКЦ, кардинала М. І. Любачівського.

Пам'ятаймо, що в 2003 році минає:

- 1140 років від початку місії св.св. Кирила і Мефодія, просвітителів слов'янських.
- 750 - від коронації Данила Галицького.
- 590 - від Городенської Унії, за якою шляхетство польське признавалось тільки римо-католикам.
- 320 - від так званої вікторії віденської - перемоги над турками 1683 року, в якій брало участь понад три тисячі українських козаків.
- 310 - від заборони патріархом московським Андріаном ввозити до Росії українські православні книги.
- 90 - від народження о. Степана Дзюбини.
- 70 - від великого голодомору в Україні, загинуло біля 10 мільйонів осіб.
- 50 - від повстань українських політв'язнів в лагерьх СССР. ■
- Гідно відзначім ці роковини!

Питання без відповіді

На науковій конференції, присвяченій акції "Вісла", що відбулася в рамках "Днів лемківської культури" в Зеленій Горі в листопаді минулого року, хтось із слухачів запитав д-ра Г. Мотику:

- Коли б не було УПА, то лемків виселили б чи ні?

Питання повторювалось кілька разів, бо відповіді хіба не задовольняли. Поставлене питання можна назвати наївним, але також і провокаційним, бо доповідачі у своїх виступах дали вичерпуючу відповідь. То чому ж таке питання задано? Можна припустити, що дехто не зовсім уважно слухав доповідей науковців, або не зовсім розумів що говорилось, таке теж буває, тим більше, що озвучення залу не було найкращим. Але можливо, що питаючий хотів отримати відповідь йому потрібну, а це вже пахне провокацією. Можливо також, що відповідь треба було висловити одним словом: - "ТАК", або - "НІ". Очевидно, доповідачі відповіли "так", але цілою низкою наукових висновків опертих на документах.

Поміркуймо тоді ще, як воно було і чому було, те, що було. Зачнімо від офіційних документів.

В Ухвалі Президії Ради Міністрів РП з 27.04.1947 року, п. III, записано: "*przeprowadzić akcję przesiedleńczą ludności ukraińskiej i ludności mieszannej (polsko-ukraińskich rodzin) na terenach gdzie działalność band UPA może zagrażać ich życiu i mieniu*".

З цього виразно і недвозначно виникає, що:

1) переселенню підлягало виключно українське населення і мішане польсько-українське (хоч знані є випадки, коли виселювано польські сім'ї не мішані);

2) переселенню^{а)} підлягала людиність на теренах де діяльність УПА могла загрожувати їхньому життю і майнові (бачите, все робилось в обороні населення!);

3) висновок насувається такий, що переселення мало бути тимчасове на час загрози з боку УПА. Інтернування осіб і груп людей в роки війни стосували й інші країни, але після війни всіх повертали до їхніх місць назад і виплачували відшкодування. А акція "Вісла" була після двох років закінчення війни.

4) акція "Вісла" не обіймала окремо підляшуків, бойків чи лемків, православних чи греко-католиків, а загалом - українське населення.

Чи була можливість оминати виселення? В цілому і загалом НІ, але чимало людей і сімей в різних регіонах на різний спосіб старались якось зарадити цьому. Ще за німецької окупації, знаючи чи передбачаючи виселення після війни, дехто замінював кенкарту^{б)} з літерою "U" на карту з літерою "P". Такі факти

знані навіть на Підляшші. Інші реєструвались "білорусами". Але такі випадки на Лемківщині радше не мали місця, що свідчить, що тоді населення не цуралось свого українства, хоч звали себе руснаками, русинами або лемками. Були натомість випадки, що дехто трансферував свою метрику народження з церкви до костела і т.п. Всього цього не можна брати людям за зло, бо кожний рятувався, як умів і як міг, але такі випадки бували поодинокими, бо всі ми - лемки, бойки, гуцули, холмщаки, підляшукки, „тутейші"... почувались українцями, хоч в 1923 р. львівський куратор заборонив вживати слово „український", „українець".

Тому ми! - українці-руснаки-лемки ставили пам'ятні хрести при своїх церквах на відзначення 950-річчя Хрещення Руси-України в 1938 році, чим стверджували свою історичну і духовну єдність з українським народом, з Україною.

То власне лемківські діячі ще в роки війни звертались до влади в Києві з декларацією про приєднання Лемківщини до України (УСРСР). Не було тоді ніякого питання окремішності лемків чи бойків або підляшуків. Ніхто такого питання не підіймав і не ставив.

Відповідаючи іронічно на поставлене питання можна сказати: лемків ніхто не виселяв, виселено українців. І УПА була тільки приводом, а не причиною і то для зовнішніх потреб пропаганди.

Ідея чи пак плани виселення українців-русинів з їх земель мають доволі стару історію, з-перед II світової війни. Проф. І. І. Люшин, покликуючись на праці Р. Тожецького, подає, що вже в роках 1938-39 військові кола Польщі підготували план "звільнення південно-східних кресів від української присутності і виселення, а можливо навіть і частково фізичного знищення українців на західно-українських землях"^{в)}. Як бачимо акція "Вісла" була лише реалізацією попередніх планів певних владних кругів РП. Ідея віджила знов вже в 1942 році.

Тут годиться навести деякі дані з акції "Вісла". Як подає Ян К. Шишковскі^{г)} від 27.04 по 31.07 1947 року в ході самої акції було:

- zlikwidowano 1509 bandytów,

- zesłano do obozów odosobnienia 2781.

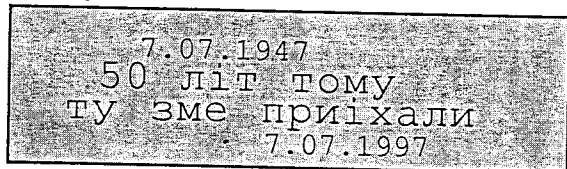
Як видно тільки за три місяці 1947 року було зліквідовано і зіслано до кадетів вдвічі більше осіб ніж був особовий стан УПА в тому часі. Це і є відповідь на поставлене питання. Але виселення тривало далі і охоплювало сім'ї солдатів і офіцерів чинної червоної армії і війська польського. Пригадаймо, що Шляхтовську Русь: Шляхтову, Явірки, Білу і Чорну Воду, Щавницю виселено в... 1951 році, тоді, коли УПА не тільки не „загрожувала", а навіть не існувала на терені Польщі. Зрештою ці місцевості, що належали до повіту Нови Тарг, ніколи не були тереном діяльності УПА.

Це теж відповідь на поставлене питання,

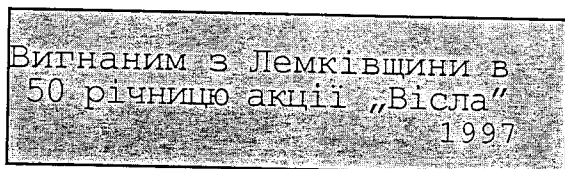
зокрема тим, які сьогодні за чужі гроші, відрікаються від свого історично-національного коріння, твердячи, що виселення лемків сталося через діяльність УПА.

Що ще можна відповісти таким людям?

Кілька років тому довелось мені бути в Щавниці-Здрою на "науковому" відчиті. Референт, торкнувшись питання населення того регіону, сказав, що ці терени замешкували лемки, але після війни лемки "opuscili te tereny". Був то час, коли зал мовчки приймав всі такі заяви. "Opuscili", значить, що самі десь виселились, виїхали. Тому референтові очевидно так наказали говорити. Примітивна брехня повторювана багато разів стає "правдою". Ось дивлюсь на фотографію пам'ятного каменя в селі Михалів на Лігниччині з написом як найправдивіше по-нашому:

Виходить, що "науковець" зі Щавниці-Здрою мав рацію? Але тоді не мають рації ті, які на пам'ятному камені в Ждині написали:

Зрештою такі і подібні пам'ятні знаки і таблиці встановлено і посвячено скрізь там де сьогодні проживають вигнані в акції "Вісла".

Де ж тоді наша правда? Якщо "Ту зме приїхали", то до кого і чому маємо жаль і претензії та завдаємо наївні питання? Щоб вину за вигнання з Рідної Землі зняти з організаторів і творців нашого нещастя? Коли ж ми самі собі і про себе відважимося говорити правду? ■

Боже, просвіти нас!

Учасник конференції

Примітки:

а) в Ухвалі уряду про акцію "Вісла" вжито "переселення" замість виселення.

б) кенкарта, особистий документ, який видавали мешканцям в так званому Генерал Губернаторстві за німецької окупації Польщі. Особи польської національності як розпізнавчий знак мали літеру "P", а українці літеру "U".

в) "ОУН-УПА і українське питання в роки II Світової війни в світлі польських документів" - І. І. Люшин, Київ., 2002. с. 15.

г) "Dziś", 12/2002

45 - ліття Українського загальноосвітнього ліцею в Лігниці.

Святкування 45-ліття школи, яке відбулося 8.03. 2003 року в Лігниці пройшло дуже урочисто. На зустріч приїхали абсолюенти, що давно покінчили школу, і ті, що зовсім недавно опустили її мури. Але так насправду то ніхто її ніколи не опустив. В серці всіх Вона росте і все буде явитися як чудова школа!

Свято розпочалося при звуках козацького гімну, якого всі люди культури добре знають з фестивалів в Сопоті. Ця

■ На забаві після ювілею.

музика все грає в моєму серці... При її звуках вийшли на сцену хлопці і дівчата - теперішні учні школи, які дарували пані Гелені Калитці - директор того ж ліцею - хліб і сіль, а Вона привітала всіх гостей прадавнім звичаєм. Цей звичай ... я вперше побачила в Сопоті, коли ще як маленька дівчинка, їздила на фестивалі з батьками і родиною. Оплескувала я там свого брата Бориса, який виступав на сцені. І власне тоді я перший раз могла подивляти народне весілля в прекрасних строях, музиці у виконанні молоді з лігницької школи. І всі ті танці стали моєю пасією! Думаю, що школа виповнила у своїх учнях велике чудо зростання молодой людини. Це чудо в серці лишало свою неповторність і тугу за наступним разом, вказувало, що наша культура і ми всі є кимсь неповторним, родилася в нас культурна гордість і якість... І саме тепер коли учні внесли на сцену лігницької школи хліб і сіль при музиці „козацько-сопотьського" гімну, я почула власне цей захват в душі!

Програма святкувань була шалено багата: весела і часом сумна, перепліталась як ті червоно - чорні нитки в пісні „Рідна мати моя". Пісні і танці, вірші та вітання від інституцій Лігниці, прекрасні слова їх представників, делегацій зі шкіл польських і

українських в Польщі і заприязнених шкіл з України могли вивісти жар слів всіх гостей, а і, певно, не змогли все вивісти... Президент міста Лігниця подякував школі за співпрацю і передав монографію міста Лігниця в подарунок, кажучи, що школа прекрасним шляхом вписалася в картини історії міста, а про її високий рівень навчання свідчить великий відсоток абсолювентів, які поступають на студія.

Пані Гелена Калитка вчителька і теперішня директор школи представила історію ліцею від його заснування 1957 року, згадала вчителів, які вписалися своєю працею в його культурний шлях. Були гарячі слова вітання і вдячності та гарячі і довгі оплески для першого директора школи пані Ірини Снігур.

Пригадано вчителів, які творили і сповнювали місію школи. Згадано велику роль великої людини, вчителя, педагога, професора української мови - Івана Співака. На зустріч цим словам зал наповнили гарячі і довгі овації, а пізніше хвилина тиші на знак Його пам'яті!

Привітано гостей: Владика Володимира Романа Ющак, також абсолювента цієї школи, слово якого всі з радістю сприймали. Владика склав подяку для школи, що багато зробила для церкви і цілого народу.

Гарячі і довгі оплески абсолювентів і учнів відзначили присутність довголітнього хормайстра хору „Полонина“ проф. Михайла Дуду. Хор „Полонина“, колектив інструментальний „Струмочок“ і танцювальні ансамблі несли пісню і танець розпорошеним громадянам в Польщі і світі. Підкреслено, що не був то звичайний ліцей, а національний університет гордих, амбітних і освічених українців. Лігницька школа то українська альмаматер, якій присвічувала неповторна місія: іти у світ і зберігати культуру.

І хоч тепер ситуація школи складна, висловлено прохання, щоб її чар поміг всім випусникам і симпатикам зберігати великого духа лігницького ліцею. Многая літа, Тобі! - сказав у словах вітання Мирон Кертичак - голова ОУП.

Виступила також делегація з Головного управління освіти львівської адміністрації, яка нагородила грамотами довголітніх вчителів школи. Були делегації зі Львова і Дрогобича, також слово вітання сказав директор музичної школи в Хорватії пан Баторик.

Степан Колосовський - юрист, випусник ліцею підняв голос про створення площини співпраці для випусників і прихильників школи, які завдячують їй своє морально - освітнє оформлення і прагнуть утворити Товариство випусників І Загальноосвітнього ліцею в Лігниці. Постановлено створити його Організаційний комітет.

До слів вітання для ліцею долучились

делегати з перемиської школи: директор п.Петро Піпка і Марія Туцька, яка сказала до всіх присутніх: „ Батьки і вчителі, тут повинні бути ваші діти! - нагадала що восьмеро випусників Лігниці стало вчителями і творять підвалини перемиської школи, ніколи не зрадили Лігницю і додала, - Знайдіть свою мету в житті, як і ми її знайшли!“

Були також депеші від осіб, які не могли приїхати, а зокрема від митрополита Івана Мартиняка з архієрейським благословенням.

Співами і танцями окрашала зустріч шкільна молодь. В цей час збіглися роковини народного Кобзаря Тараса Шевченка, якого свято відзначено у його віршах.

На кінець розбавили всіх маленькі діти з пункту навчання української мови, які співали і чудово декламували вірші. Подивляючим підготовлену програму, певно, і не раз мороз перейшов по спині, а й усмішка зупинилась на лиці...

Поздоровляю всіх вчителів, абсолювентів, прихильників і теперішніх учнів, яким гаряче дякую за прекрасне свято!

Многая літа Тобі, Школо!

Лідія Оксана Ковальська

Гісня про виселення „У горах Карпатах...“

Цю пісню склали дівчата, студентки УВС в Криниць (1941-1944 рр): Теодозія Жук (по мужу Вахна) і Софія Маслей (по мужу Ткаченко). Вони - двоюрідні сестри з села Берест біля Криниці. Софія Ткаченко нар. 12 червня 1927 р. Її батьки Петро і Анна Маслей (з роду Гопей). Вже відійшла з того світу. Теодозія Вахна народилася 2 жовтня 1927 р. з батьків Стефана і Теодори Жук (з роду Маслей).

Звертаюсь до головної авторки цієї пісні п. Теодозії:

- Прошу розказати, як дійшло до створення тої сумної пісні?

Теодозія Вахна: - Ми, як й багато інших дівчат, були ученицями Української вчительської семінарії в Криниць, з якої винесли багато патріотизму та любови до власного народу. Кінцем червня 1947 р. нас, так як і всіх наших людей, охопила акція "Вісла". Нас разом в одному транспорті депортовано в повіт Всхова, в Пшичину Гурну. По кількох днях почали приділяти нас по селах цілого повіту. Ми знову разом попали у село Дрижина. Там початки нашого життя були

дуже, дуже тяжкі. Нас - сім родин - приділили у один поверховий, зруйнований будинок. Щоби якось забезпечитися на зиму, ми ходили до різних робіт у тамтешніх уже загосподарованих рільників. Свого часу приїхав до Дрижини у свою родину один господар (поляк) і довідався, що тут є молоді дівчата, які охоче підуть до роботи. Прийшов до нас і запропонував нам працю на довший час, а було це виривання льону. Ми обі згодилися і поїхали разом з ним до села Бучини біля Всхови. Там були ми тільки дві і працювали цілими днями. В нас була велика туга за всім своїм, а найбільше тужили ми за своїм товариством - дівчатами і хлопцями. В Бересті молоді було багато, а берестян вивезено в трьох транспортах і розкинено в різні сторони. На основі тої великої туги, маючи багато спокійного часу при вириванню льону, прийшла думка, щоби створити пісню про депортацію. Вона нам дуже легко укладалася, бо то було все свіже у пам'яті - ціле переселення.

Коли ми повернулися додому і заспівали цю пісню, а наші сусіди почули - всі поплакалися. Нами складена пісня скоро розійшлась поміж наших вигнанців і її співали на різних спітканнях, та й включив її до програми ансамблю "Кичера" п. Ю. Стажинський, як твір невідомого автора. Моя подруга Соня, ще за життя, коли приїхала з Канади, говорила з керівником "Кичери" і пояснила авторство пісні, але це досьогдні не спростовано.

Правдою є, що ми не відразу голосили, що склали цю пісню і підібрали мелодію, бо були тоді такі часи, за це можна було знайтися у тюрмі та багато нашої молоді тоді невинно постраждало у в'язницях.

Тепер, ще раз стверджую, що тільки ми цю пісню створили, а точний тодішній її зміст подаю нижче, бо її поперекручувано по-різному та ще змінено мелодію.

- Пані Теодозіє, Ви кільканадцять років тому повернулися з вигнання до Криниці. Чи вдоволені з такого рішення?

Т.Вахна: — Я дуже вдоволена, що вдалося мені поконати всі труднощі і повернутися з виселення, не в рідне село Берест, але в поблизу Криницю, де проходили мої юні найкращі роки у цій нашій українській школі, коли могли ми плекати все своє рідне, хоч були тоді бурхливі воєнні часи терору. Повоєнні роки принесли нам найгіршу трагедію — вигнання і асиміляцію, котра систематично продовжується. Ми в горах мали можливість вчитися в рідних школах, наші діти такої можливості не мали, а онуки вже не хочуть, до цього допровадила злочинна депортація.

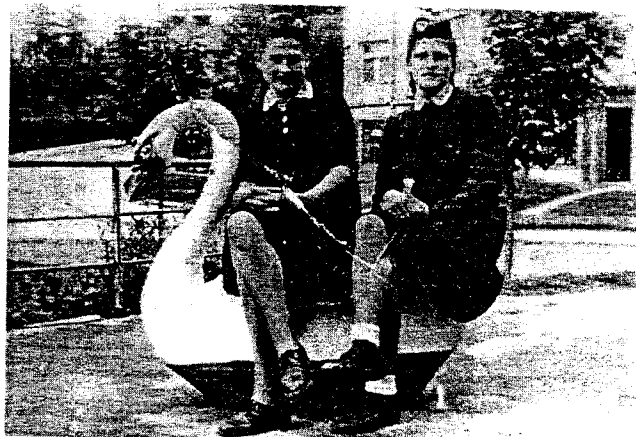
- Що би Ви бажали нашим нащадкам?

Т. Вахна: — Хай повернуться у них дух

нашої молодості й укріпить серця патріотизмом, а складена нами пісня пригадає трагедію — знищення нашого етносу. Якщо стануть вони такими патріотами, якими ми були у нашій школі, напевно наша нація не загине.

- Сердечно дякую за розмову та пояснення авторства пісні. ■

Розмову провів Петро Шафран

■ Фото з 1944 р., зліва: Теодозія Жук (Вахна) і Софія Маслей (Ткаченко) - авторки пісні.

У ГОРАХ КАРПАТАХ ...

У горах Карпатах сумно дні минали,
Коли наши лемки гори опущали.(2х)
Гори опущали, але не з радости.
Пришов такий розказ од пана старости.(2х)
В неділю раненько, як сонце вставало
А юж в наше село войско приїхало.(2х)
А як приїхали, такий розказ дали,
Щоб за дві години всі ся вибирали.(2х)
Люде посмутніли, стали ся збирати,
"Скорше! — кричит капраль, - пора
виїжджати".(2х)
А як виїжджали — дзвони ударяли,
З гірким плачем люде село опускали.(2х)
До першої стації везли нас фурами,
Далі обіцяли везти потягами.(2х)
Найближчих знайомих порозділювали,
А і в Осьвенцімі декотрих лишали.(2х)
Цілий час в дорозі ми так бідували,
Будь-яком репетом людею годували.(2х)
Будь-як годували і нас потішали,
Що там на заході добре будем мали.(2х)
Прийшли ми на захід сталися смотрити,
Ой Боже, наш Боже, як ту будем жити?(2х)
Землі не орани, ани не сіяни,
А й будиночки порозвалювани.(2х)
Не хце нам ся жити, ани нич робити.
Боже, допомож нам, в гори повернути.(2х)
Гори наши, гори, зелени Карпати,
Вас не забудемо поки жити будемо.(2х)

Тут „Полонеза” не танцюють!

У Перемишлі в зимний, лютневий вечір 28 учнів четвертого класу Загальноосвітнього ліцею ім. Маркіяна Шашкевича переживало сотний день перед Іспитом Зрілості – Матурою. Хоч кожен, хто став би на їхньому місці, з певним хвилюванням ждав би цього

молодь, що дала їм ця школа. Серед опитуваних мною осіб були онуки виселених із Любачівщини, Перемищини та Лемківщини. Головною думкою, висловлюваною учнями, була: *“Тут я мав змогу зберегти і краще пізнати свою мову, традицію і історію”*. Багато хто говорив, що сам тепер став немов би амбасадором українства серед своїх ровесників. Численні екскурсії, організовані школою, в Крим, Київщину чи Львівщину, поїздки на Лемківщину та Закерзоння помогли молодим людям краще пізнати свій народ. Один хлопець сказав такі слова: *“Тоді я зрозумів,*

■ Одним словом – мистецтво, краса, радість... майбутнє!

“судного дня”, то молодість має свої права. Матуристи вирішили організувати стоднівковий бал. Грубо помиляється той, хто скаже, що в тому нічого дивного, бо в Польщі всі роблять те саме. Так, але не всі так само. Цей бал був винятковим і різнився від тих, які організовані по інших середніх школах. Тут від самого початку було чути нашу традицію. Організований у приміщеннях Народного Дому, був сповненим духа свого народу. Все близьке нашому серцю: рідна мова, народні строї, гопак, а гостей молодь вітала хлібом та сіллю. На бал, крім молоді, прибули також їхні батьки, вчителі і працівники Шашкевичівки та запрошені гості, а серед них – почесний кир Іван Мартиняк, Митрополит Перемисько-Варшавський. Священники Греко-католицької Церкви та православний катехит, своєю присутністю немов би засвідчують, що церква з належною поставою ставиться до молоді – нашого майбутнього. Яка небуденна це подія, свідчить також присутність представників Польського Радіо з Ольштина. Користуючись нагодою, я хотів запитати

що ми як народ є справжніми потентатами в Європі. Не маємо чого стидатись, бо маємо традицію чи не богатшу від німців чи французів”. Тут я вилікувався з комплексу сидіти тихо під мітлою і став собою. *“Ми є школою, випускник якої знає чотири мови. Того не дають інші середні школи, – підкреслює директор Петро Піпка, – а в наших часах це неоціненне”*. *“З нами діти зростають від садочка по матуру, від 6-го до 18-го року, це як другий дім, – звертає увагу одна з вчительок, – тут діти стають дорослими, зрілими синами і дочками свого народу”*.

Але “Стоднівка” перш за все стала нагодою до доброї забави. Веселим часом, проведеним при добрій музиці “Країни Мрій”, та танцям до білого рання. Неповторна атмосфера – родинна і тепла. Місце, де зустрічаються покоління батьків і дітей, які зростали в тій самій традиції. Перший крок у доросле життя, куди внесуть те, що винесли з дому і школи. ■

о. Григорій Назар

Новий ансамбль "Океан Ельзи" повстав на початку 90 років за посередництва Святослава Вакарчука. По виданню першого альбому, барз скоро заістніли на Україні. Група імпонує характеристичним стилем виконувана музики класичной і рок-н-ролла. Перша їх пісьня "Там, де Нас Нема" сталася улюбленом пісьньом поп-публики. На початку 2000 року за справом успішних концертів, zostали обсіпани золотим дощом слави. Од того часу хлопці зачинають грати в Польци, Німцях, Англії та Франції. Недавно видали альбом "Япанебібув", який отворив їм ворота до світа професіональной музики. Нагороджени перез музичних критиків високима оцінками, забралися навіт до награния кішну для гимну України. Остатній, третій, альбом "Модель" дуже ріжниться од попередніх, як текстами, так і музиком, о барже електронічним характері. Гнеска "Океан Ельзи" є одним з найпопулярніших ансамбли серед молодежи України і Лемківщини, яка охочо шаліє до їх музики.

ХЛОПЦІ,

може завітате і на нашій лемківській сцені ???

За www.okeanelzy.host.sk

Святослав
Юрій
Доніс
Павло
Дмитро

■ Надбання Анни Юшак.

*"...Ой, чи мила, чи не мила ей шила,
Лем би она, лем би она вишиваною била".*

Традиції вишивання сягають своїм корінням глибоко до часів дохристиянських. Наші прабабушки до того вишивку виконували в визначених місцях - довкола шпід, на грунті еволюції. Залишилися ті, які мали найглибшу символіку і найбарже досконалу повставали спеціальні школи вишивки і гафтування. Вишивали орнаменти сталець вишнечала, на яким полотні, з якої нагода той вір ся появили. Калина - то символ родини; мак - смуток по вбитим; лілія - дівочі чари; ружа - сонце; полуниця (трусавка) рушниках часто „співають” птахи - символи людських душ: соловейко, зозуля - на дівочих.

За порогом мешкання пані Анни Юшак людина переходить з буденності міста до ходою до школи. Там вчителі з околиць Ярослава вчили дівчат вишивати. Тота любов хрестиком - таумачат, же то наш, барз традиційний стиль. Найчастіше полуниця кол. „Вишивка - найкращий презент”, - бесідує. Тому так дуже творив пані Анни рози. Наприклад, серветка, яком прикривали великодний кошик, рушник, на яким подавали

Для вишивання треба дуже терпеливості - над єаном вишивком працює не раз п. Чи од техніки близько до мистецтва? „Откаль берете тоту терпеливіст, свої взори, сво

■ Серветка на великодний кошик.

В С В І Т І

*"...Та най ся годує
наш хресний маленький".*

Каждо народна традиція має в собі глибоке значіння, велику позитивну енергію. Одним з найрадіснійших моментів в житті кожної родини сунт кстини, з якими в'єжуться ріжні обряди і звичаї. Колиси, жеби дітчина била здорова, до крижми вкладали чеснок, сіль, просфору; дівчинку підносили до пеца і раднали при тім одновідани слова, жеби била добром газдиньом; жеби добрі знала в пришлости гуляти, вишитки присутні танцювали з ньом на руках; на спеціальний тапір дарували гроши; кумове і гости жичили здоровая і щесця; співали „хрестильни” піснї.

То лем дяки елементи обряду лемківських кстин, які представили учні початкової школи в Гладишові своїм учителям і інчим учням на шкільним святї. На фото: кумове приносят охрещену юж „дітнику” домів; наймолодши учаснїці - учениці зерівки Пауліна Геряк з „дітником” і Катерина Кацак.

■ „Поганя зме вам взяли, християнина зме вам принесли!”

пра-прадідове вірили, же малічний візр, вишитий на одежи, буде хоронити од злого. х, на подолі, на рукавах (для ушануваня праці). Давни орнаменти переходили своєю формою. Вишивали не лем дома для власних потреб, бо юж в часах Київської Русі ся єдиним з найважнійших прикрас предметів літургічного вжитку. Символіка взору чного роду; дуб - чоловічої сили і краси; виноград, хміль - радіст зо створіня нової (ка) - сонечко на сорочку для маленького дівчатка; дерево життя - продовжіння роду. На них, пави, голуби - на весільних.

незвичайного світа краси - краси вишитой на полотні. Пані Анна походять з Лоси, ту до вишивки іщи з початкових клас лішила ся на ціле життя. Пані Анна вишивають творів - то чорний і червенний, синій і жовтий. Сут тіж іщи, яки добирають на свій смак. ішло по світ. Вишивани предмети все мали велике значіння в народних обрядах. і весільній коровай або яким овдабляли ікони, мусіли бити вишивачи. ілий місяці. То в спеціальних книжках автори розкривають таємниці техніки вишиваня. і особи вишивачи?" - звідуюся, „З серця“, - відповідають пані Анна.

■ Подарунок Пани.

■ Традиція переходить до молодшого покоління: Великодня серветка - праця Ані Длюбичи, учениці I класу з Горлиц.

м'язя святого хрещення.

ТРАДИЦІЇ

*"...Гей, кед би-с мала шмитки ноги,
Гей била би-с мі до вподоби!"*

Другим тижнем зимових ферій одбивали ся в Лосі культурно-творчі варштати для учнів початкових шкіл Лемківщини. в них участ лоняд 20 осіб з Вапенного, Панкной, Гладншова, Білянки, Лося, Маластова, Горлиц. Науку сьпіву діла пані Юлія Дошня, науку танцю - пан Михайло Семітук з Гурова Ілавешкого. Але даїме юж слово самим учасникам.

Оксана Баюс, III кл.: Мі ся найбарже подабав сьпів з паньом Юлієм. Сьпівали-зме "Ішла дівча лучками", "Ой, чий то вінь стоїть". Вишитким роздали зонити зо словами пісень. Барз ся тіж подабали забави, в яки бавили-зме ся з Аньом Дошном.

Оля Пиж, I кл.: А я танцювала-м соло з Томком Дошном.

Михал Баюс, IV кл.: Од рана біли танці, а по полудни сьпів. На танцях нас вчили ріжних кроків, наприклад "голуби". То било кус тяжке, треба било ся повчити. Било дуже діти і дуже сьпігу. Як по нас приїжджали, то треба било підкопувати вола, жеби внхати. Грали-зме тіж в пінг-поня, кренгалі, можна било укладати каьонци.

Марися Сокач, III кл.: Занятя одбивали ся в пьколі, танці на сьлі імпвастичній. З танцювальних кроків найбарже ся мі подабав "біунець".

Емілія Пиж: Подабали ся мі уроки сьпіву. Співали-зме "Там в горах Карпатах", "Гей, гей, гей, Іване", "Як я сиділа". Повіли нам, же иши буде організуваній такий табір. Я би-м хтіла поїхати иши раз.

ДИТЯЧА СТОРІНКА

Є багато мам на світі,
Мами добрі і привітні,
Та одна є наймиліша.
Хто така? Скажу вам я -
Рідна матінка моя.

Розв'яжте СВЯТОЧНИ РЕБУСИ.

Засади тут такі самі як в попереднім номері. Кома (перетинок) по слові означає, що не читаємо остаточної літери, шитки математичні заданя треба виконати так, як в математиці. Наприклад:

На малюнку видиме КОТИКА. В слові КОТИК заміняє букву Т на Ш (так як то зазначено збоку). Мама КОБИКА. Тепер спробуйте сами.

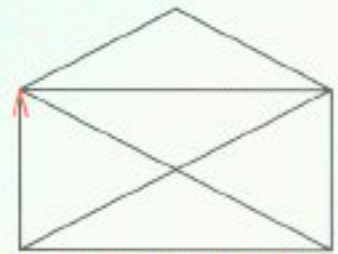
ВЕЛИК~~К~~ + : 3 + НЬ
ПАН' + СК~~К~~АД'
ЦАР + ?
~~К~~ → Е

Ребуси для вас приготував Андрій Черненко, учень 4 класу.

В маю вшитки маме чудове свято - ДЕН МАМИ. Про тот ден мусиме пам'ятати і для найдорожчих мам приготувати приємни несподіванки. Можна написати для мамі віршик, можна назбрати прекрасного квітя в лісі, можна ся навчити і заспівати пісеньку, можна штоси намалювати. А найліпшим подарунком буде для мамі, як все будеш гречний, будеш добрі ся вчити в школі, маму шанувати, любити і помагати ей во вшитким.

Сподіжде мам, як витан в тот ден свою маму. Видумай і прилади до нас привітання-віршик або малюнок для мамі, нашив, чов твою маму є наймиліша на світі, найгарни писці будут пазоріджети.

Першу нагороду в конкурсі на найгарну писанку отримує Христина Палюх (Устя Руке, 4 кл.), за оригінальніст техніки виконання - Сильвія Скрипак (Гладшів, 4 кл.)

Чи потрапиш кимсьозв'язк отворену коверту, не одриваючи олівця од картки? Спробуй, а вшитки рухи олівця зазначай стрілкою.

Пропонуєме використати тоти фігури до оздобліня писанок. Одрисуй під світло тоти взори на тонький папір, витний і приклей їх до яйця, почекай 30 хв. Спуст яйце в фарбу. Коли фарба висхне, осторожні стягний папір.

Розв'язаня просиме присилати на адрес редакції з написом „Дитяча сторінка“

Дві війни я пережила

Продовження

Марія Тима

Так і літо минуло. Пришла осін. По обмолочиню зерна, кожний брав своє додому, хто тільки виробив трудовней. Де бил хто робити, то ціла родина мала дуже трудовней. Трудодень, то так, якби робити 8 годин. А ми мали і по два трудовні на день, або веце — тілко зме робили. В зерняни роботи мали-зме і по 4 трудовні.

Кілко нам платили той осени на трудовень, то я не пам'ятам. Я достала 8 метрів зерна, в тім 6 метрів пшеници, метер жита і метер гречки, 5 метрів компери і гроши. Я мала 333 трудовни. Робила-м од яри, як сніг згиб, до осени, поки знов сніг не впав. Взимі сідила-м дома.

Але нам не било взимі так добрі, як то в нас на Лемківщині. Там палили соломом. То дос прикра робота. Як обід варити, то треба двоє люди одне кладе солому в пец, а друге коло горци робит. Хліб тиж печут, што паят солому. Жеби впечи 6 хлібів, то треба спалити два околоту соломи. Так з тим біда, же там дров неє. На тім селі, де я била, то било може 100 смереків. Дальше, яких 8 кілометрів, бил ліс. Там било мале місто Микулинці. А село звалося Веселівка. Церквни не било, лем школа, то часом била одправа в тій школі. І музику тиж там робили.

Земля там дуже добра - чорна, але і так треба било навозу, як і в нас в горах. Лук било барз мало, лем барз мокри місця лишили на луки, а решту казали всьо поорати. Як пришли зерняни роботи, то зерно косили косярками. Людей било замало до роботи. Іще пришли довготривали слоти, зерно мокло, люде ся скаржили, же не даме ради з тим зерном. Приходив там якийсь руский, як ми го звали Совет; він мешкав в Микулянцях, але часто приходив смотріти, як нам іде. Він бив дуже добрий человек і барз любив жартувати. Як ся му што не подабало, то малював на папери, описивав і прибыв на таблиці, жеби вшитки читали. І сміявся з того, хто зле робит. Один наш ганчов'ян мав таку роботу, што в ночи вартував кони, упряж, вози і веце, што било. Отже, йому барз било наказано не лігати вночи до спяня. Повідав йому Совет, же як всне, то го злодії заб'ют на спяню і вкрадут коні або што інше. Він хотів знати, ци тот не спит, так пришов вночи ся призрити, як він вартує. Пришов і нашов го спячого. Так зараз го вималював і написав, же так вартує. Раз му повідали за одного хлопа з Устя, што не ходив до роботи, же хворий. Але він не бив хворий. Тот Совет пришов го видіти і узнав за здорового.

Вималював го, як лежит на постели, наоколо него повно мух, і він ся оганят од мух. А під тим написав: "Добре на постели лежати, лем неє хто мя од мух оганяти, то мі не дают спати".

Як видів, же не можеме зерно позберати, то прислав 100 вояків на один день. Они барз косили, грабали і возили. І мали свою кухню. Голова ковхозу Пейко зараз казав забити дві свині для них, жеби їх погостити. Але они не хотіли прийняти гостини, же они пришли робити, а не їсти, бо їсти они собі привезли. Повідали, же ми ту перше літо, то сами іщи не маме. Я зо два місяці ходила доіти корови з одним устянком - Марійом Криницьком. Коров на фармі било 19. Я мала 9, а она 10, але она била міцнійша од мене, так нераз здоіла 12, а я 7. Молоко, што зме здоіли, то зараз брали люде, хто тілко хотів. Корови нам тот Совет казав барз чисто тримати. Треба їх било чесати щітком два рази на день і хвосту мити мидлом. Ми не все їх чесали і мили, лем товди-зме їх вичистили, як-зме знали, же він приде. Наши корови мали все соломи вистелено по коліна, стайня била чиста — вибілена вапном, а середина заметена чисто. То тот товариш Совет нас хвалив. Лем едно ся му не любило, же ми тоньки. Повідав, же в Росії доярки таки, як бочки. Казав нам пити веце молока. Наш колгосп мав дві фарми коров і дві свиньофарми, де не раз ходили-зме кормити свині варенима комперями, гризом і молоком.

Найбільший смуток бив з тим, же листи не ішли, і немож ся било довідати, як дома живут. До Америки тіж слабо ішли. Я достала газету "Карпатську Русь", котру мі послав мій сусід з Юнкерс. До мене ся злетіли читати газету. В ті газеті бив лист од одной мамі з Польци до сина в Америці. Мама писала о Великодни, же планни мали, же паска ярчана не хотіла долов гардлом іти. До одного ганчов'яна — Дошни Грица пришов лист од брата з Ріпок. Писав, же біда. Коня мав, то продав, бо му казали дерево возити взимі до Горлиц.

Пришла друга яр. Ми зас ся яли до роботи. Роботи било веце, бо і вшиткого веце било — веце статку, веце сіяли, а і коло хат всі мали покус поля під капусту, компері, буряки, кукурузу, фасолю і што інше. І всі уж мали по корові дома, бо восени давали явівки і корови, то уж майже всі мали молоко і солому дома. Через минувший рік і зиму кожний міг виховати і забити свиню, бо било чим ховати.

Але все нам смутно било, бо немож било забити о своїх горах, о своїх рідних. Аж собі співанку дівчата зложили, котра голосит: "Коби хоц єдним оком там заглянути".

Руски нас потішали, же приде такій час, што полетиме на аеропланах гори відіти. Але оно не так ся стало.

(Далі буде)

Презераме стари фотографії ...

Фото з архіву Є. Ладни.

■ Курс садівничок у Маластові 1942 року. П'ята з правого боку у передостанньому ряді Антоніна Ладна, з дому Шкирпан, мама суспільного діяча Євгена Ладни з Торонто (Канада)

... і стари документи

KURIA ARCYBISKUPIA
WROCLAWSKA
Wrocław, ul. Katedralna 13

L. dz. 707/67

Wrocław, dnia 27 lutego 1967r.

Przewielebny
Ksiądz Piotr M a z i a r

Przemków

W odpowiedzi na pismo z dnia 20 lutego b.r.,
powiadamy, że nie widzimy żadnych przeszkód, by Wielbny
Ksiądz mógł w dalszym ciągu odprawiać w Przymkowie Msze św.
- dla wiernych obrządku grecko-katolickiego.

Intrwencja Wydziału Wyznań Prezydium Wojewódzkiej
Rady Narodowej w Zielonej Górze, ustalająca temu przeszkodzić
jest niedopuszczalna i bezprawna. Jesteśmy zdziwieni, że Władze
wyznaniowe ingerują w te najbardziej wewnętrzne sprawy Kościoła.
W razie dalszych trudności, prosimy nas powiadać.

Andrzej Gronka
BISKUP ANDRZEJ GRONKA
NIKARIUSZ GENERALNY

■ Письмо Вроцлавської Архієпархії в справі греко-католицьких відправ в Пшемкові (Порівняйте з письмом на наступній сторінці, в ПВНР в Зеленій Горі.)

Prezydium
Wojewódzkiej Rady Narodowej
w Zielonej Górze
Wydział do Spraw Wyznań

Zielona Góra, dnia 2. maja 1967 r.

Ksiądz

P i o t r M a z i a r

P r z e m k ó w

ul. Głogowska 44 - a

Powiat Szprotawa

Nasz Nr.Wz.I-1 /45/67.

Sprawa nabożeństw greko-katolickich w Przemkowie.

W odpowiedzi na pismo z dnia 6 marca 1967 r. w sprawie odprawiania nabożeństw w obrządku greko-katolickim w kościele rzymsko-katolickim w Przemkowie, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze, Wydział do Spraw Wyznań powiadamia, że nie wyraża na to zgody.

Parafia rzymsko-katolicka w Przemkowie nie może samowolnie i jednostronnie zmieniać charakteru swego, przeobrażając się w parafię birytualną, gdzie oprócz nabożeństw rzymsko-katolickich byłyby odprawiane nabożeństwa w obrządku greko-katolickim. Dekret z dnia 31 grudnia 1956 roku, regulujący sprawy organizowania i obsadzania stanowisk kościelnych /Dz. U. z 1957 r. Nr.1, poz.6/ w art. 1 wyraźnie ustala, że nie tylko tworzenie i znoszenie, ale również przekształcanie parafii wymaga uprzedniego porozumienia się z właściwym organem państwowym. Tymczasem zmiana charakteru rzymsko-katolickiej parafii w Przemkowie nastąpiła zupełnie samowolnie, wywołując jednocześnie niepożądane skutki społeczne w miejscowym środowisku wierzących.

Jednocześnie Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze, Wydział do Spraw Wyznań przypomina, że Kościół obrządku greko-katolickiego stanowi odrębną i samodzielną grupę wyznaniową, niezarejestrowaną w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Wobec powyższego działalność wyznaniowa Księdza i próby organizowania życia parafialnego są nielegalne i niedozwolone.

Do wiadomości:

1. Urząd do Spraw Wyznań - Warszawa.
2. Przewodniczący P PRN w Szprotawie.

Lynik

Wzr Mieczysław Lynicki
Kierownik Wydziału

Zlg-45 - 4036/Z-2728 XII-62 10.000 szt. A4

■ Письмо Президії воєвідської народної ради, відділ до справ віросповідань в Зеленій Горі (Порівняйте з письмом з попередньої сторінки).

Остались у вірі

Продовження

Іван Лешко

Вірні нашої парафії також протестували в 1992 році, коли то Столиця Апостольська приєднала новостворену перемиську греко-католицьку спархію до римсько-католицької митрополії у Варшаві. Пана 19 червня 1993 року змінив свою буллу і від того часу наша Церква в Польщі підлягає безпосередньо під Ватикан.

В тому самому році парох разом з вірними вирішив побудувати в Пшемкові церкву, а в наступному році 28 травня владика Іван Мартиняк посвятив площу, на котрій мали постати у візантійському стилі греко-католицька святиня і приходство.

В ювілейному році 400-ліття нашого З'єднання (Унія Берестейська) в нашій парафії відбувалась peregrinacia чудотворної ярославської ікони Божої Матері. Протягом чотирьох місяців майже всі наші родини протягом двох діб адорували Пречисту Діву Марію. Кожного вечора сусіди сходились і співали пісні до Пресвятої Богородиці. Часто до наших хат тоді приходили також поляки, але я не знаю випадку, щоб хтось з наших братів по вірі (православних) в тому часі вступив до хати, де була ікона, а деякі насміхались з нас, часто ображали образ. В селах, де є більше наших вірних торжественно переносено ікону з дому до дому. Вірні ще додатково складали гроші на потреби новобудованої церкви.

Ще не минули три роки, а вже на недавно посвяченій площі постала наша святиня. Докладно в 50-ту річницю початку акції „Вісла“, 29 березня 1997 року ми мали вже першу Службу Божу в своїй церкві. Парох запросив на це свято кількох сусідніх наших священників. З Вроцлава прибув о. митрат Петро Крик, який з іншими парохами співав святу Літургію та сказав з тої нагоди проповідь. Тиждень скоріше ми на недільній Службі Божій попросилися з костелом, яким довгі роки майже безкоштовно користалися. З вдячності подарували ми пароху о. Тадеушові гарну позолочену чашу на якій написано „на пам'ятку від греко-католицької парафії“. Була це дуже зворушлива хвилина, переважно для людей старшого віку, які майже 40 років (з перервами, про які я згадував скоріше) приходили сюди на наші богослужіння, і майже ніколи не було між нашими вірними обох обрядів суперечок. Парох Скібінський сказав пізніше, що тепер костел є бідніший, бо вже в ньому не чути нашого співу.

Напевно я не помиляюсь коли скажу, що наші духовні отці не одержали від держави в минулому жодних медалів, а за собою мають роки тюрми і часто без судового вироку. Православні мають для нас також заслугу, бо якби вони нам не докучали, що ми вже сполонізовані, бо користуємося костелом,

то, напевно, в Пшемкові так скоро не постала б наша святиня, збудована майже цілковито за гроші парафіян.

У вільному часі, коли перекидаю сторінки календаря „Благовіст“ і дивлюсь на імена наших священників, що вже упокоїлись у Бозі, а також і тих, що далі працюють в Божому винограднику, то багато з них є для нас в Пшемкові знайомими, бо вони відвідували нашу тоді ще станицю. Отець митрат С. Дзюбина провадив в нашій парафії реколекції, а пізніше візитував, як став синкелом. Приїздив до нас ще з Гожова, а потім з Лігниць наш теперішній митрополит Кир Іван Мартиняк. Служили нам також отці-монахи ЧСВВ – Андрій Шагала, Йосафат Романик та інші.

При кожній нагоді, коли я є в Шпротаві, стараюсь відвідати могилу о. Володимира Гайдукевича, а в Пшемкові часто заглядаю на гроби нашого пароха о. Петра Мазяра та його родини. Як з того місця дивлюся на бані й хрести нашої нової церкви, то серце огортає великий жаль, чому то ті великі наші душпастирі, які своє життя посвятили Богу, своїй Церкві й народові і з тої причини мусили часто страждати, не дочекались тих часів, коли ми вже не є на „комірстві“, а маємо свою митрополію і цілу церковну структуру. Хотілось би сказати їм, що їх праця і терпіння не пішли на марне. Належить за це все Богу подяка, а в наших молитвах згадка про їх душі. Ми тепер досягнули багато більше від того, чого ми домагались в нашому зверненні до Конференції Польського Єпископату в 1984 році. Для деяких псевдо-патріотів все і всього мало.

Кожного року в листопаді, коли в церквах правляться Святі Літургії з випоминками за душі померших, то ніколи не забуваємо про наших колишніх парохів, а на їх могилах все люди складають свіжі цвіти. Пам'ятаємо також про першого римсько-католицького пароха о. Адама Габрата, який 50 років тому, коли здавалось, що вже наше пропало, старався переконати і утвердити нас у вірі, що греко-католицька Церква в Польщі не може загинути. Його пророчі слова сповнились на наших очах. ■

■ Фото. з 1960 р. Справа: о. Роман Мазяр (з Ватикану) і о. Петро Мазяр парох Пшемкова (батько о. Романа), в'язень Явожна, помер 2.12.1971 р. в Пшемкові.

Вітаємо Вельмидостойного Ювіляра!

Сердечно вітаємо **Всечесного отця митрата Степана Дзюбину, Препозита Перемисько-Варшавської Архиепархії** з нагоди 65-ліття священства, прийнятого 13.03.1938 р. з рук Перемиського ординарія єп. Йосафата Коциловського.

Дуже високо оцінюємо Вашу невтомну діяльність для добра українців, а зокрема русинів-лемків у Польщі. Ваші великі заслуги на ниві збереження етнічної та культурної, а передовсім релігійної totoжності української національної меншини є безцінні.

Ваша, Отче Митрате, душпастирська праця серед нашого народу проходила в дуже важких обставинах: кінець санаційної Польщі, часи гітлерівської окупації, бурхливі повоєнні роки, завершені акцією „Вісла“, коли прийшлося Вам страждати в таборі смерті Явожно.

Багато зусиль вклали Ви у відродження Греко-католицької Церкви у Польщі (після вигнання нас з рідних земель), сповняючи функцію Генерального Вікарія і керуючи тою ж страждаючою Церквою в так важких обставинах, в яких не було прихильності, ні з боку Уряду Народної Польщі, ні Римсько-католицького Костела.

Вашу наполегливу й вельмиплідну працю завершують написані Вами книжки: „Істверди діло рук наших“ (1995) і „Проповіді“ (1997).

Бажаємо Вам, Всечесний Отче Митрате, Господньої Благодаті, довгих років життя в доброму здоров'ї, щасті і радості та витрвалості в дальшій службі в Божому Винограднику. Нехай Всевишній обдарує Вас своїми небесними ласками, щоб Ви ще могли продовжувати свою місійну працю на благо Церкви і добра нашого народу.

*Щастя Вам Боже в усьому
на Многая і Благая Літа !*

Редакція „Ватри“ Головна управа ОЛ

Григорій Пецух

До 80-ліття

Григорій Пецух народився 23.01.1923 р. у Фльоринці. Основну школу закінчив 1939-го р. в Уневі на Україні. Від 1940 р. був забраний на примусові роботи до Німеччини, звідки повернувся в 1945 р. Від 1946 р. навчався в середній мистецькій школі в Закопаному, а в 1956 р. закінчив Академію мистецтв у Варшаві й став професором -

вчителем різьби в ліцеї ім. Кенара у Закопаному, в якому пропрацював 20 років.

В Закоп'янському міському уряді 23 січня 2003 р. відсвяткувано 80-річний ювілей різьбяр і скульптора Григорія Пецуха.

Бургомистр Пйотр Бонк, складаючи вітання, вручив Г. Пецуху почесну грамоту з грошовою нагородою. Анна Вальох дир. Мистецької галереї, складаючи побажання, поінформувала, що фільм про мистця Г. Пецуха можна переглянути в галереї при вул. Крупувки 41.

Ювіляр брав участь у понад 100 індивідуальних і збірних виставках в Польщі й за кордоном, недавно в Україні: у Львові, Коломиї та Бережанах.

Закоп'янська галерея Г. Пецуха знаходиться при вул. Каспровіча 31.

Бажаємо Ювіляру доброго здоров'я, щастя та дальшої мистецької праці для прослави різьбярських надбань лемків - українців.

Многая Літа Вам Пане Григорію!

Редакція „Ватри“ Головна управа ОЛ

Степан Кищак

До 75 - річчя

Степан Кищак народився 12.01.1929 р. в Балутянці Сяніцького повіту в сім'ї різьбяр Івана Кищака. Початкову школу закінчив в Риманові, був студентом УВС в Криниць. В 1945 р. переселений на Україну. Після закінчення університету в 1952 р. працює викладачем у Львівському політехнічному інституті, старшим викладачем Львівської академії мистецтв, вивчає та друкує технічні тексти англійською мовою, досліджує переклади Т. Шевченка англійською мовою, друкується в журналах. Але різьба — це його батьківська спеціальність. Бере участь в крайових і закордонних виставках. Його роботи зберігаються в музеях. Зараз опрацьовує книгу — альбом „Корені лемківської різьби — лемківське художнє плем'я“. Член Спілки художників України з 1962 р., дописувач „Нашого слова“, „Дзвонів Лемківщини“, журналу „Лемківщина“.

Ювіляр багато суспільної праці вкладає в діяльність хорової капели „Лемковина“ від самого її заснування.

Бажаємо Пану Степану доброго здоров'я, щастя та багато сил до дальшої суспільної праці для відродження Лемківщини.

Многая літа Вам Ювіляре !

Редакція „Ватри“ Головна управа ОЛ

Лицар гобоя

*Все, що мав у життю, він віддав
Для одної ідеї,
І горів, і ясків, і страждав,
І трудився для неї.*

Ні, це не просто слова. Підказує мені моє чуття, що ці високі слова Івана Франка можна адресувати людині, митцеві, педагогу, який свою працю і талант віддавав і віддає українській культурі.

Йдеться про Мирона Михайловича Закопця - педагога Львівського музичного училища імені С. Людкевича, заслуженого діяча мистецтв України, голови обласної асоціації Всеукраїнської музичної спілки духовиків, дійсного члена міжнародних асоціацій гобоїстів США, Англії, Німеччини, Австрії. Саме гобоеві присвятив своє життя М.Закопець. Лицар гобоя, диво гобоя - кажуть про нього.

А почалася його стежка життєва у грудні 1932 року на Любачівщині (Польща). Він взяв у спадок все найдорожче - любов до рідних джерел духовності, святе ставлення до праці, а найголовніше - хист до музики, щедро переданий йому дідом і батьком. А ще навчився грати на багатьох інструментах самотужки.

Фах музиканта здобув у Львівському музичному училищі і Львівській консерваторії імені М. Лисенка по класу гобоя. З 1965 року і по нині навчає професії гри на гобої студентів музичного училища імені С. Людкевича.. М.Закопець здобуває славу і авторитет як педагог по класу гобоя, очолює відділ духових інструментів училища, активно займається методичною і дослідницькою роботою. Створює свою школу гобоя і свою методику навчання гри на гобої. У творчому доробку музиканта - понад 90 наукових праць. Спілкується він з численними музичними видавництвами світу, які публікують його праці.

Його учні стають переможцями міжнародних і Всеукраїнських конкурсів.

Музикант, педагог, науковець непересічний, унікальний, достойний. І не тільки. Вивчає і пропагує джерела української пісенної творчості, хвилює його історія національно-визвольних змагань народу нашого. У 1993 році удостоєний почесного звання "Заслужений діяч мистецтв України" - перша така нагорода серед гобоїстів України.

Не випадково у його затишному помешканні не тільки стоїть нот і музичних видань, але й цікава бібліотечка історичної літератури. І ще поезія - на полицях і в його щедрій душі, і в його доброму хворому серці, врятованому польськими кардіохірургами. ■

Многая літа Вам, лицаре гобоя!

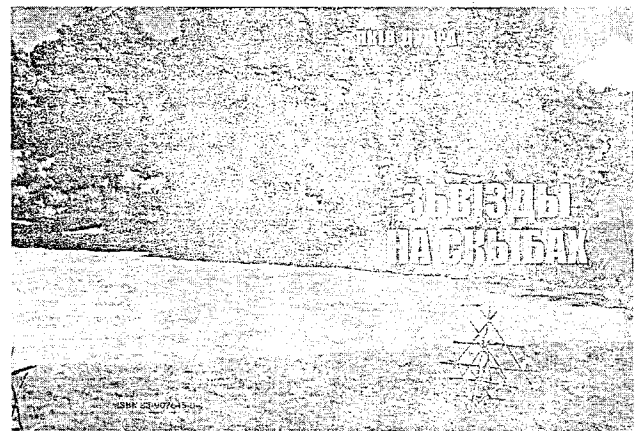
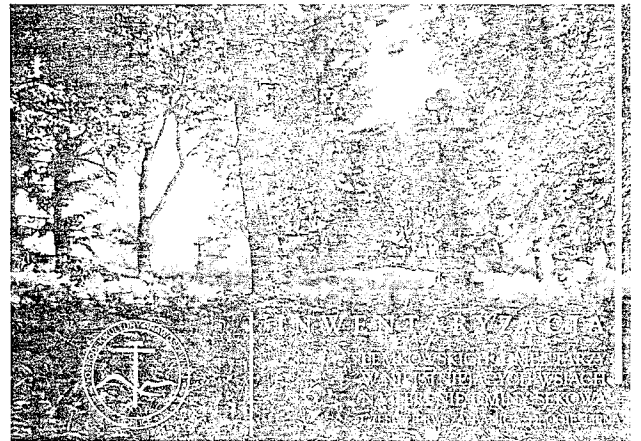
Петро Зозуляк

КНИЖКОВИ ВИДАННЯ

Inwentaryzacja i pomiarowa ocena stanu wsiadających wsiach na terenie gminy Sękowe, część I: Banica, Długie, Lipna, Gorlice 2003, Dłacezajny Ośrodek Kultury Prawosławnej „ELPIS”.

„В 55-ту річницю акції „Вісла” ДОКП „Елліс” в Горлицях заініціював в 2002 р. ремонт лемківського цмонтера в Радоціні. Ссередок приготував проект “Пам’ят міцнійша од смерти”, який закладат інвентаризацію і ремонт лемківських цмонтери. Кошти виділені перез Фундацію ім. Баторого і Фундацію Вспомаганя Села позволили на розпочаття реалізації того проекту”.

Книжка (44 сторони) поруч з опрацюваньом Андрия Пецуха “Nad Sękówką” приближат проблему рятування пам’яток архітектури української культури на Лемківщині.

Яків Дудра, Звізди на схибах, Об'єднання лемків, Горлиці 2002

„...Бувало й так, що, коли орав у полі приходить йому думка в римованих словах. Зараз затримав коней, а сам сідав на пауг і писав про долю лосянського хлопа, про чарівників, про сусідів роп'яків, котри нападали на лосянів, що поверталися з ярмарків або торгівлі маззю...”

Збірка охоплює половину його поетичної творчості переважно післявоєнного періоду(120 сторінок).

(М)

Архаїзми бесіди русинів

Поплета

Поплета — Ганця подякувала крашні Сидорисі - своїй нонашці за гостину, за їх добры ради і спомини (хоц барз смутны) о циганах і циганчыках та й пустивася пугю гори селом до уйка Гарасима. Вночи гідні⁵⁷ шуство⁵⁸ дощом, а же в них асфальту не было, но то, де не вгрузиш⁵⁹ ногу, то всяди хляпа-болото. Та добри, же і ту жычливы люде жыють, та здалека остерігают; "ой не ходте тади⁶⁰, ідте тамади,⁶¹ бо гевсади⁶² не е кади⁶³".

- Но, то як не е кади⁶³ гевсади⁶²?, то може тамади⁶¹ або сесади⁶⁴? А ! бодай іщи гнеска⁶⁵ зайти даде⁶⁶ - подумава. Не довго думава, (уважай злотко бо ту болотко) знява з ниг керпчыкы, бо шкода тото в таке болото, зв'язала їх шнурочком, перевісива през плечы і рушыва шиковні просто пред себе в болото. Хоц ся по коліна залюпава⁶⁷, то нич зато, але керпчыкы зашанувава. Врешті дійшва до уйковой загорода і зараз взрива⁶⁸ уйка Гарасима. Сідили сой на порозі пред своїм хыжом і плели кошавкы⁶⁹, опавкы⁶⁹ і півкошок⁷⁰ до воза. Втішылися Ганцьом та й гварят⁷¹: - Добри же-с пришва до-м'я, мене одвидіти, бо быво бы мі смутно і прикро, же ходиш кади-тади⁷² а до нас старых не зазриш⁷³. Гыбай⁷⁴ до хижы, то ся загриеш. Уйчына варит кеселицю з бандурками⁷⁵ а й вина ся нап'еме. Оповіш нам, што в вас чувати. Скоро нав'язавася родинна розмова а уйко любят жартувати та-й повідают: - Та повіч Ганцьо, ци выдавабыс-ся? - Та здавобыся. -А хлопця маш даякого? -Та нашов-быся. - А перину юж маш? - Мама би мі дали. -А Отче Наш знаш? - Ой, так-сте-ся уйку розгадали. - Бо видиш Ганцьо, жебы-ся выдати, треба і Отче Наш знати, треба быти кухарком, швачком, прачком, спрятувачком, научетельком а й дохторком. - Я не хочу быти ани кухарком, ани швачком, ани прачком, ни спрятувачком, ни начительком, ани дохторком. Я лем хочу быти женичком — реква Поплета. - Добри жыти жінці закла молода. Бо то стара баба не барз на ся рада, бо выглядат як сливка сушена, кістка тверда, ядро гірке, скоро на ній зморщена. А молода? го, го, го, як ружа червена. - "А я собі господиня гец- кец, продам собі штири воли, куплю собі чепец. А за коня жеребця — шнурівочки до чепця. А за свиню паршиву — коралики на шию, піду собі на музику,

цілу ніч танцюю".

Пояснення слів: 57 - багато, 58 - великим струмом дощу, 59 - стати ногою, 60 - туди, 61 - там, 62 - сюди, 63 - куди, 64 - туди, 65 - нині, 66 - десь, 67 - заболотила вбрання, 68 - побачила, 69 - кошики до збирання бараболі, 70 - великий кошик до возу (два на цілий віз, замість скрині), 71 - кажуть, 72 - туди, 73 - заглянеш, 74 - скоро ходи, 75 - бараболя. ■

Т. К. Ш. Полянська

Весна

*Найкращий місяць - то май,
Світ зелений, як гай.
Чи можна ся смутити?
В такий час треба ся веселити.
Тішитися житьом што дня,
Тото кажда мала дитина зна.
Навет коли сиза з ока плине,
То тота хвиля скоро мине.
На луці квітя ся до нас сьміє,
На дереві пташок гніздо віє.
Усьміхниймеся до сьвіту зеленого
І до вшиткого створиня Божого.
Не жалуйме часу для никого,
Чи то старого, чи молодого.
Посмотмеся, який сьвіт веселий,
Як красні ест в нашем селі.*

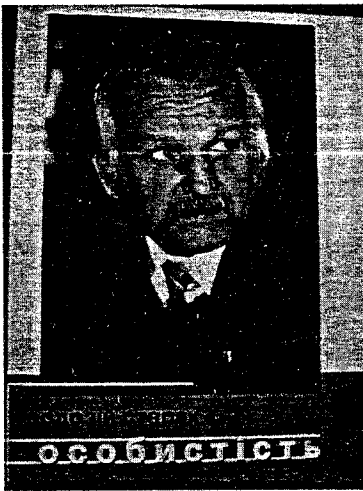
Антоніна Слота

Птахи ридають...

*Птахи ридають, птахи так важко плачуть,
Бо нема вже гніздечка і стріхи нема.
Лиш обійстя старі позабуті стрічають
І в цілому селі ні куточка, ні хліва нема.
Старець в хагині сирітство несе на руках
Скелями в вічність іде без старчовода,
Серце з душею у латаних ранах-круках
Світ металевий - птахів йому шкода, так
шкода.
Шкода онуків - серце лиш сталь і іржа.
Старець в дорозі іде усе далі і далі...
Іде, звідкіля вже нема вороття.
Птахи в журбі - обнялись - на обійсті
печалі.*

Лідія Карпин

Авторка поезії - вчителька української мови, проживає на Львівщині, пише поезію, прозу, статті. Її предки походили з Лемківщини. Цей вірш зродився під впливом розповідей дідуся про акцію „Вісла”.

„Він був удатний до всього, на що прирікала його доля... Уродженець Лемківщини, перший амбасадор України в Польщі
Теодозій Старак.

Талановитий мовознавець... мудрий і терпеливий учитель, редактор, перекладач, публіцист, оратор, ди-

пломат... Ніщо не могло зламати його.

Бути собою - річ не для всіх... Для кого Твоє життя? (Із книги „Літаючий амбасадор“ під ред. його дружини Любові Горбенко)

У нашій Пам'яті!

Михайло Шлянта народився 20.09.1933 р. в Лоси. Враз з родичами депортуваний в 1947 р. на Вроцлавщину. Повернувся до Кракова, закінчив середню школу і почав студії, але хвороба примусила залишити науку. Після вилікування оженився з Мирославою Грицевич і спільно прожили 25 років. В 1981 р. купили дерев'яну хату в Гладішові, гарно ей відремонтували і там чулися вправді у себе, приїжджали дуже часто й то з друзями, що б надихатись здоровим гірським повітрям.

Покійний дуже багато суспільної праці присвятив церкві та нашій громаді, був вибраний до правління гуртків УСКТ, ОУП і ОЛ. Без участі подружжя Шлянтів в Кракові не відбулася жодна лемківська – українська важлива подія.

М. Шлянта помер 7 січня 2003 р. в Кракові.
Вічна Йому Пам'ять!

Редакція „Ватри” Головна управа ОЛ

Пелягія Сленчко народилася 13.05.1914 р. в Брунарах Вижніх в селянській родині Марії і Якова Сороканичів. Вийшла заміж за Дмитра Сленчко з Бінчарови. Були вони патріотами свого народу і в 1945 році доля їх кинула до Канади. Її муж помер в 1988 р., а що не мали дітей, то по смерті мужа проживала в старечому домі в Едмонтоні. За життя цікавилася нашими справами і була активним членом греко-католицької церкви. Померла 4.12.2002 р., а похоронні відправи відбулися в церкві св. Юрія. Залишила родину в Польщі (сестру Марію з синами Петром і Микитой) та родину в Україні.

Вічная Їй Пам'ять!

Редакція „Ватри” Головна управа ОЛ

Лемківська хроніка

■ Фото Е. Гойсак.

Ждиня гостила сфүло.

7 січня 2003 р. в Кракові помер Михайло Шлянта, народився 20.09.1933 р. в Лоси, суспільний і церковний діяч, член Правління місцевих гуртків УСКТ, ОУП і ОЛ.

11.01. в Гожові гуртки ОУП і ОЛ організували Маланку, на якій бавилося більше як сто учасників, в більшості молодіж. Грав ансамбль „Водограй” з Любіна,

виступив тіж Артур Ванян родом з Одеси. В часі заваби проведено конкурс на найгарніше заспівану коляду.

11.01. в Стшельцах Краенских на Маланці грав гурт „Дунай” з Любіна.

11.01. в Лоси одбився міжнародний перегляд колядок, в яким виступили виконавці: „Вяноцне звуки” з Газіна (словаки), „Адамус” і „Драби” з Ропи, „Фотисимо” і „Віолінкі” з Лоси (польски), „Веретено” з Лоси і „Джерело” з Перемишля (українски-лемківски).

13.01. в Горлицях організували традиційну Маланку, грав ансамбль „Країна мрій” з Ольштина.

19.01. в Перчині на Закарпаттю відбувся Вечір пам'яті 100 років від народження Юліяна Тарновича (2.01.1903 – 28.09.1977), видатного дослідника історії, автора понад 40 книжок, журналіста, засновника і редактора „Нашого лемка” (1934-1939)

23.01. в Новим Санчи в МДК одбилася стріча представників міської влади з генеральним консульом України в Кракові О. Медовніковим, котрий відкрив виставку п.н. Україна - фотографія. В спітканю взяла участь делегація ОЛ на чолі зо Штефаном Гладиком.

25.01. в Кракові Ш. Гладик спіткався з Ришардом Стшелецким - представником Бюра президента РП до справ національних меншин. Обговорювано патронат над „Ватром'03”. Дискутувано о біжучих потребах ОЛ з Яном Березом - членом Малопольского уряду.

25.01. Штефан Гладик брав участь в з'їзді Словаків в Кракові.

25.01. в Лігниці організувано дитячу маланку п.н. „Мама, тато і я - українська сім'я”, в якій брало участь понад 70 школярів з батьками і вчительками: О. Височаньском і А. Вірхняньском.

26.11. в гожівській домівці ОУП одбилася спільна кутя.

30.01. в Сяноку одсвяткувано 20-річчя хіротонії православного владики Адама - архієпископа Перемиско-Новосанчівского. В урочистостях брав участь О. Маслей з-к голови ОЛ.

1-2.02. в Новим Саді Союз русинів - українців Югославії організував фестиваль "Ружова заградка". Од ОЛ брали в ним участ: О. Маслей (з-к голови ОЛ), Штефан Лукачин (скарбник), Еміль Гойсак (член ГУ ОЛ) і Наталка Гладик.

8.02. в Стшельцах Краенских організувано Вечер з лемківском культуром, в яким взяли участ гурти „Окмел” з Пшемкова та „Древу́тня” з Любліна. Виступили тіж діти з парафії в Березі, яки декламували вірши лемківских поетів. В перерві можна було погоститися традиційними лемківськими стравами. Після художних виступів проведено танцювальну забаву при капелі „Древу́тня”.

9.02. у Віндзори створили 3-ий Відділ ОЛ Канади. Головом Відділу вибрано Василя Горбала родом з Бортного.

13.02. Суд в Мушині вже десятый раз з черги одрочив справу за привернення Никифорови церковного метрикального родоводу.

22.02. в Устю Руским лідери ОЛ: Ш. Гладик, О. Маслей, П. Чухта, П. Шафран, П. Васуля, Е. Гойсак і П. Бодись спіткалися з Малопольским воєводом Єжим Адаміком, А. Пашком - представником воєводи до справ національних меншин, Добеславом Жемневским - начальником віділу національних меншин, Агнешком Басягом. Звернено увагу на видаваня негативних децїзїй в справі звороту лемкам лісів і поля. Узгідняно справи давних лемківских цвинтарів і охорону придорожних капличок та хрестів, звернення "РУССКОЙ БУРСИ", створеня

■ Фото Е. Гойсак,
Сторони гостив віт гміні Устя
Горлицке Д. Ридзанич (в центрі)

етату
методика
української
мови.

8.03. в Ждині обрадувала Президія С Ф У Л О европейского континету. Приїхали предсавники з України: Іван Щерба - голова Президії

СФУЛО, С. Миронченко - секретар, В. Ардан - скарбник, О. Венгринович, М. Горбаль, І. Дуда, С. Криницький, В. Ропецький, А. Тавпаш, зі Словаччини: М. Мушинка і М. Сополіга, з Югославії - В. Папляцко, з Польщі: Ш. Гладик, А. Ксенич, О. Маслей, Б. Салей, В. Шлянта, П. Шафран, П. Чухта, В. Черненко і Е. Гойсак. Зобрани дискутували над пляном праці СФУЛО, створенням Молодіжного науково-пізнавального центру в Ждині і Лемківського осередка культури в Криниці, о першим всесвітнім засіданню Президії СФУЛО, котре одбудеся в серпні в Югославії, а тіж про видавничу діяльність і фестивалі в Свиднику, Ждині і Україні.

8.03. в Лігниці вітсвадувано 45-ліття Українського

ліцею, найстаршой нашої середньої школи на вигнаню.

13.03. Суд в Мушині вже еденадцетий і остатній раз розглядав справу за привернення Никифорови церковного метрикального родоводу. Суд постановив одчитати вирок 26.03.2003 р. о 15.00

■ Фото Е. Гойсак

14.03. в Устю (іщи Горлицким) ОЛ організувало стрічу лемків з Северином Вислоцким - антропологом, етнографом, внуком Гарасима Громосяка, в котрого перед війном мешкав Никифор Дровняк. Голова ОЛ Ш. Гладик

Зліва: Іван Щерба - голова Президії СФУЛО, Штефан Гладик - голова ОЛ у Польщі

пояснив справи старань звороту забраного майна внаслідок акції "Вісла", невинного ув'язнення українців в Явожні. Можна було придбати цінни книжки; „Centralny Obóz Jaworzno - Podobóz Ukraiński”, „Jaśnie Pan Nikifor”, Збірник віршів Якова Дудри "Звїзды на ськыбах" і святочки картки.

14.03. „Gazeta Wyborcza” (Kraków, 14.03.2003 г.) помістила велику статтю п.з. „Wy nazywacie się Drowniak”, в котрій описує пе-ребіг су-дових справ відносно привернення родоводу Никифора включно з остатньом.

19.03. в Бобові Василь Шлянта виголосив

■ Запрошені та гості Виставки.

доповід "Спітканя з лемківском культуром" перед зобранима польськими учнями середніх шкіл. Юлія Дошна заспівала співанки і зарецитувала вірши: наши лемківски, загальноукраїнски і польски.

22.03. в Лігниці на IV з'їзді Товаришиня лемків обрадували делегати Товаришиня лемків.

26.03. Суддя Б. Тішнер одчитала остаточне рішення Суду в Мушині, що Никифор Криницькі і Епіфаній Дровняк то една й та сама особа. Анульовано постанову суду № - NS 122/62 з 18.09.1962 р. і привернено Никифорови його правдивий метрикальний родовід.

11.04. в Горлицях урочисто одсвяткувано виставу фотографій Пилип'юка під назвом „Іван Павло II на Україні”, в якій брали участь митр. Іван Мартиняк, ген. консуль України в Кракові О Медовніков, горлицький староста В. Кохан, голова повітової Самоуправи Ч. Клапса, бургомистр К. Стерковіч, члени Президії з головою Ш. Гладиком. ♦

(пш)

П о д я к а

Складаємо сердечну подяку
за пожертви на фонд часопису „Ватра”

Др Іван Гвозда зібрав 400.- \$
від мешканців в Сиракузах, Н.Й:

39-ий Відділ "Січ" УНС	- 100,- \$
Д-р Іван і Валентина Гвозда	- 50,- \$
Д-р Борис і мгр Ліда Буняк	- 50,- \$
О. парох Іван Кашчак	- 20,- \$
Д-р Олександр Гудзяк	- 20,- \$
Анастасія Гвозда-Майкович	- 20,- \$
Марія Майкович	- 20,- \$
Ігор Мельник	- 20,- \$
Ред. Микола Дупляк	- 10,- \$
Мгр Михайло Середович	- 10,- \$
о. дякон Мирон Ткач	- 5,- \$
Орест Хмара	- 5,- \$
Зібрав інж. Тома Боцонь = 125.- \$:	
інж. Тома Боцонь	- 20,- \$
Євген і Анна Гусак	- 15,- \$
Павло Ткач	- 10,- \$
інж. Орест Грицик	- 10,- \$
Тимко Шоробура	- 10,- \$
Стефан Яремко	- 10,- \$
Василь Фенцор	- 10,- \$
Теодор Мельник	- 10,- \$
Петро Олива	- 10,- \$
Володимир Дмитришин	- 10,- \$
Володимир Ревюк	- 5,- \$
Олександр Степанюк	- 5,- \$
Р а з о м - 528,- \$	
Анна Войтович, Ірвігтон, Н.Дж. США	-50,- \$
Іван Шафран, Едмонтон, Канада	- 50,- CAD
о. Мирон Михайлишин	- 200,- зл.
Антон Феціца, Краків	- 100,- зл.
Григорій Пецух, Закопане	- 40,- зл.

Всім жертводавцям сердечно дякуємо.
Спаси Боже !

"Ватру" можна передплатити

Ціна одного примірника 3,- зл. + 1,70 зл. поштової оплати. Річна передплата 12,- зл. + 7,- зл. (кошти пересилки) = 19,- зл. Якщо Ви передплачуєте більше 3-х примірників, кошти висилки редакція бере на себе. Від пересилки одної "Ватри" у європейські держави поштова оплата - 3,- зл. + 3,- зл.

ціна = 6,- зл. (пріоритетна = 7,10 зл.). Передплату замовляти за адресою Редакції

Вплати просимо пересилати на банківський рахунок: **Zarząd Główny Zjednoczenia Łemków**
ВРН O/Gorlice: Nr konta 10601510-20000119532

"Ватра" весна 2003 2(41)

Видає Zarząd Główny ZJEDNOCZENIA ŁEMKÓW w Polsce
Bielanka 41, 38-311 Szymbark, tel. (0-18) 351 30 36

Редагує колегія

Петро ШАФРАН головний редактор ♦ дизайн Еміль ГОЙСАК
Вікторія ЧЕРНЕНКО дитяча сторінка та коректа ♦ молодіжна сторінка Йоанна КОЛОДІЙЧИК
Технічне оформлення FNU „LEBO”, ul. Legionów 3, 38-300 Gorlice, (0-18) 353 78 77
♦ Василь ШЛЯНТА Штефан ГЛАДИК ♦

Adres Redakcji

Hańczowa 8, 38-316 Wysowa, tel. (018) 353 21 45 e-mail: szafranpiotr@poczta.onet.pl

Redakcja zastrzega sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów nadesłanych tekstów. Redakcja nie odpowiada za treść materiałów pozaredakcyjnych, nie zawsze zgodnych z jej poglądami.

ЗМІСТ.

Никифор. П.Шафран.....	3
Загадка нашого імені. В. Щерба.....	6
Історичний календар. С. Семенюк.....	7
Питання без відповіді.....	8
Пісня про виселення. „У горах...”	11
Тут „Полонеза” не танцюють. О. Г. Назар.....	12

Океан Ельзи

В світі традиції: Мистецтво Анни Ющак

День мами

Дві війни я пережила. М. Тима.....	17
Презераме стари фотографії.....	18
Вітаємо ювілярів	20
Остались у вірі. І. Лешко	22
Архаїзми бесіди русинів	23
Лемківська хроніка. П.Шафран	25

♦ „Ту мене мати породила...” - О. Павлович

♦ Фото з обкладинки: ЗАТ „Святогор”

♦ Фото „Од Різдва до...”: Е. Гойсак

„Веселая нам новина...” звістили колядники.

В Горлицях колядують вшитки

Свято „Йордану” в Пантній”.

„Джерело” на перегляді коляд в Лосі

Дами горлицької Маланки.

Сеньйорки на Вечери коляд в Ропици Р.

Лемківський-український фестиваль

„Ружова заградка” в Новім Саді.

Випускний вечір в Перемишли.

„Країна мрій” в Горлицях.

Реге в Регетьові

На пуцання в Кракові.

45-річчя Українського ліцею в Лігниці.

♦ На останній сторінці:

церква св. Димитрія в Щавнику

О Д
р
і
з
д
в
а
Д О
в
е
л
и
к
о
д
н
я

wany i w podeszłym wieku (miał wówczas 74 lata), nie zdążył ich opublikować. Tak więc w oparciu o skrót publikacji Bieńka, jako szkic podstawowy, przytoczę informacje uzyskane od Bazylego Sowy, wybitnego działacza z Krynicy.

(Rodzina Sowów z Łabowej była zaprzyjaźniona od czasów przed-wojnia z naszą rodziną tj. Hromosiaków w Krynicy).

Na początku przytoczę najważniejsze fragmenty publikacji Bieńka, a potem będzie czas na uzupełnienia.

„Na terenie objętym treścią niniejszych wspomnień, Łemkowie stanowili wał etniczny, dzielący zwartą enklawą osiedla polskie od granicy słowackiej. Od Szlachtowej w Nowotarskiem, z małą przerwą w rejonie Piwnicznej, do granicy powiatu jasielskiego zajmowali oni około stu wsi, w których mieszkało około 60 tys. Łemków. W takim układzie narodowościowym, skoro niemal wszystkie drogi w stronę granicy wiodły przez tereny łemkowskie - nie było mowy o szerszej działalności przerzutowej bez zaangażowania miejscowej ludności. (...) Taka postawa zachodniej Łemkowszczyzny stała się dla ZWZ-AK w jego granicznych operacjach zasadniczą szansą działania. (...)

Uchodźcy wybierający kierunek sądecki - łądowali przede wszystkim w Nowym Sączu, skąd działacze agendy przerzutowych kierowali ich na odpowiednie adresy w Muszynie, Tyliczu i Krynicy, przy czym ta ostatnia odegrała główną rolę w przerzutach obsługiwanych przez Łemków. Punkty takie mieściły się w prywatnych domach wczasowych, których właściciele utrzymywali przyjazne stosunki z Łemkami w okolicznych wioskach, z racji dostaw produktów rolnych i leśnych.

Kiedy więc jesienią 1939 r. zjawili się onegdajsi kuracjusze i wczasowicze z prośbą o pomoc w przekroczeniu granicy - sprawa była najprostsza w świecie, a wyjście jedno: zaufani Łemkowie. Zwłaszcza ci, którzy trudnili się przemysłem. Oni bowiem najlepiej znali tajne furtki w granicznym "murze", zwyczajnie straż granicznych; mieli też krewnych lub znajomych po słowackiej stronie. Co, rzecz jasna, dla akcji przerzutowej miało kapitalne znaczenie. Na takich właśnie zasadach prowadziły robotę przerzutową dziesiątki domów w różnych miejscowościach pogranicza.

(...) Łemkowie znani byli przede wszystkim z absolutnej uczciwości. Poza tym cechowała ich rzadko spotykana prostolinijność, surowy tradycjonalizm, wielka bezpośredniość i serdeczna gościnność. Te właśnie walory, połączone ze świetną znajomością terenu po obu stronach granicy - stworzyły w pewnych kręgach uchodźstwa swoiste przeświadczenie, że kto odda swój los w ręce Łemka przewodnika - osiągnie zamierzony cel z absolutną pewnością.

Przeświadczenia takie narastały w miarę napływu do kraju wiadomości z Węgier od tych, którzy właśnie przy pomocy Łemków osiągnęli pierwszy etap tułaczkiej drogi - Budapeszt, i którzy wybierającym się w ich ślady polecali łemkowskie usługi. (...) Ponieważ niektórzy z polskich przewodników, pragnąc zdobyć klientów do przerzutu (płatnego) podszywali się pod miano Łemków - uchodźcy ustalili sposób, przy którego pomocy - poznawali bezbłędnie czy następczy przewodnik jest Łemkiem. Sposobem takim - był swoisty egzamin ze znajomości pacierza. Oczywiście w języku łemkowskim i według rytu greckokatolickiego, przy czym sam moment przeżegnania się już wyjaśniał sprawę w sposób niezawodny. (...)

W Sądecczyźnie współpraca polsko-łemkowska zaczynała się w Grybowie, gdzie przerzuty prowadzone przez tamtejszą placówkę ZWZ obsługiwali dwaj Łemkowie: bracia Grzegorz i Józef Wilczacy z Florynki. Najaktywniejsza w niesieniu pomocy uchodźcom była Muszynka. Wieś wciśnięta klinem między zespół osiedli słowackich, zamieszkała w całości przez Łemków - miała idealne warunki do przekraczania granicy. Tędy też przeszła największa liczba uchodźców kierowanych tu przez krynickich przerzutowców: Zofię Sas-Bojatską, Helenę Witkowską, Michałinę Piszową, Stanisława Kmiotowicza, Jana Tryszczylę i innych. W Muszynie pomagała uchodźcom niemal cała wieś a rolę przewodników pełnili bracia Lzydor i Jan Cieniawscy, bracia Daniło i Teodor Kostyszakowie, Wasyl Łychański, Teofil Chowaniec, Włodzimierz Nesterek i inni. W Tyliczu funkcje przewodników pełnili, między innymi, Andrzej Garbera, Jan Koczański, Teodor Dutka i Anastazja Pawliszak oraz bracia Stefan i Włodzimierz Rystwejowie. Obsługiwali oni miejscową placówkę przerzutową kierowaną przez Kazimierza Janieca oraz szereg punktów przerzutowych w Krynicy.

Właśnie w Tyliczu skala służby łemkowskiej na rzecz Polski Podziemnej przybrała wyjątkowo rozległy charakter, na co złożyło się kilka powodów. (...) M.in. życzliwa postawa, dla Polaków wójta gminy Tylicz, Tymoteusza Rybińskiego i proboszcza greckokatolickiej parafii ks. Włodzimierza Mochnackiego. (...) Również wysoce pozytywną postawę wobec uchodźców polskich wykazała łemkowska ludność Powroźnika. Wieś ta, leżąca między dwoma uzdrowiskami - Muszyną i Krynica - miała codzienną możliwość obcowania z elementem polskim, co sprawiło, że w okresie okupacji ludność tutejsza w całości stanęła po stronie polskiej. Postawa taka została okupiona szeregiem ofiar. (...) Zginęli w Oświęcimiu Łemkowie: Józef Bartosz, Dymitr Galik, Konstanty Galik, Wasyl Halczak, Marek Kapuściński, Ludwik Smoczyński, Grzegorz Węgrzynowicz i jego brat Władysław. Powrócili z więzień i obozów: Mikołaj Halczak i Józef Pańczak.

W Powroźniku zbiegły się dwa nurty przerzutowe: muszyński i krynicki. Tu w dziesiątkach domów łemkowskich uchodźcy gromadzili się i wyczekiwali na moment "skoku" przez pobliską granicę. Stąd zabierali ich łemkowscy przewodnicy i szlakiem Wojkowa - Dubne - Obručne - Łenartów prowadzili do stacji kolejowej w Bardowie. Wśród wielu powroźnickich Łemków największe zasługi sprawie polskiej oddali Jan Galik i Jan Peregryn, którego dom stojący na uboczu, nad Szczawnicznym Potokiem, był jedną wielką "meliną" dla uchodźców kierowanych tu przez muszyńskie punkty przerzutowe. W muszyńsko-powroźnickiej siatce pracowali także w charakterze przewodników

Łemkowie z sąsiednich wiosek: Maksym Kieblisz i Aleksander Lelito z Wojkowej oraz Filip Polaczek i Adam Pyda z Dubnego.

Z tą siatką współpracował Harasym Gromosiak [jak pisałem poprzednio - poprawnie Gromosiak] z Krynicy Wsi, który aresztowany w styczniu 1940 r. za przetrzymywanie w swym domu uchodzących za granicę oficerów polskich - doznał szczególniejszych szykan. Wreszcie straciwszy wzrok wskutek pobicia - został rozstrzelany w krakowskim więzieniu przy ul. Montelupich.

Poza Sądcezyzną łemkowską służbę na rzecz przerzutów odnotowano w powiatach gorlickim i jasielskim. W gorlickim pracowały dwie siatki: wspólna Groblewskich z Bystrzycy Szymbarskiej i Zgórników z Nowodworza oraz "harcerska", prowadzona przez nauczycielkę, harcmistrzynię Marię Rydarowską. W obydwu łemkowscy przewodnicy odegrali bardzo ważną rolę. Podobnie było na jasielskiej trasie, kryptonim "Korytarz", która wiodąc przez Przełęcz Dukielską i operując zespołem Łemków wyprowadziła w świat parę setek przyszłych żołnierzy gen. Sikorskiego.

* * *

Świetna znajomość terenu i ludzi oraz wielka dyskrecja, z jaką Łemkowie traktowali problem przerzutów - zachowała ich od wsypy i zdrad. Wsypy zdarzały się tu o wiele rzadziej, niż to miało miejsce w rejonach, gdzie przerzuty odbywały się wyłącznie w oparciu o element polski. (...) główną przyczyną strat łemkowskich byli sami uchodźcy, którzy aresztowani na Słowacji i przekazani gestapo nie zawsze zdołali wytrzymać tortury śledztwa i załamywali się, ujawniając adresy łemkowskich przewodników.

Poza wspomnianym już Gromosiakiem, zginęli w więzieniach i obozach za udział w podziemiu: Antoni Demczak i dr med. Stefan Durkot z Nowego Sącza, mgr praw Aleksander Hnatyszak z Grybowa, Wasyl Dubec, Grzegorz Klucznik, Jan i Grzegorz Wilczacy z Florynki, Wasyl Porucznik i Piotr Rydzanicz z Mochnaczk Niżnej, Jan Peregryn z Powroźnika, dr praw Orest Hnatyszek wraz z synem Igozem z Krynicy, Teodor Rusyniak z Wierchomli Wielkiej oraz Danyło Kostyszak, Teodor Kostyszak, Jan Cieniawski, Izidor Cieniawski i Wasyl Łychański z Muszynki. Do listy ofiar łemkowskich zaliczyć trzeba także krynickiego studenta, Igora Trochanowicza, który aresztowany za przeprowadzenie grupy Polaków w listopadzie 1939 r. - trzy lata przebywał w więzieniach i obozach.

(...) Są to oczywiście okruchy wielkiej całości, której opracowanie jest bardzo trudne ze względu na brak materiałów źródłowych i rozproszenie Łemków po różnych rejonach Związku Radzieckiego (w momencie publikacji jeszcze istniał - przyp. SAW) oraz ziem nad Odrą i Nysą. Ale gdziekolwiek są - niech będą przekonani, że ich często bohater-ska postawa na wspólnym z Polakami froncie walki z hitlerowskim najeźdźcą nie została zapomniana.(...)"

* * *

Józef Bieniek opublikował dużo materiałów źródłowych na ten temat, w tym również sylwetki znaczniejszych kurierów łemkowskich, jak choćby słynnego z bohaterstwa i nieprawdopodobnej pomysłowości Stefana Węgrynowicza. Jednak, jak sam przyznaje, na skutek rozproszenia Łemków do wielu informacji nie mógł dotrzeć.

W dniu 5 sierpnia 1985 r. przebywając z żoną Lucyną i córką Oliwią w Krynicy, w części domu dziedziczonego po moim dziadku Harasymie Gromosiaku nagrałem szereg rozmów z Bazylim Sową na temat szlaków kurierskich przez Łemkowszczyznę i sytuacji na tym terenie w okresie okupacji hitlerowskiej. Św. pamięci Bazyli Sowa sam był łącznikiem między placówką przerzutową w Łabowej a Krynica. Do czasu aresztowania mojego dziadka Harasyma, prowadził ludzi do niego, do kryjówki jaka znajdowała się w piwniczce pod stodołą, od strony potoku Kryniczanka. W piwniczce tej trzymało się wielkie kamionkowe gary z mlekiem, śmietaną, beki z kiszoną kapustą. Wśród nich siedzieli oficerowie polscy i inni ludzie oczekujący na bezpieczne przejście przez "ścieżkę" i las do Tylicza. Nie ocalało żadne z zabudowań bogatego gazdy Harasyma, ale, zdarzeniem losu, piwniczka tak !

- Bieniek napisał o Łemkach uczciwie - mówił Bazyli Sowa - ale dużo pominął, bo nasi ludzie wyjechali. Nie mógł wiedzieć o różnych placówkach, bo u nas była taka konspiracja, że mało co który wiedział o drugim. I nic się nie gadało. To nas chroniło od wsypy. Polak, nieraz i to bardzo odważny, wypił wódki i za dużo gadał, a drugiego dnia już wisiał za wykręcone do tyłu ręce na haku u sufitu na gestapo w Muszynie. Ci ludzie z Polski nie mogli przyjść do nas, na nasze placówki nad samą granicą, ot tak sobie, sami od siebie. Byli kierowani z Nawojowej albo Nowego Sącza przez łączników, którzy tym się specjalnie zajmowali. Nasi ludzie ich przejmowali i potem przekazywali dalej. Tego nigdy już nie odtworzymy, bo wysiedlili ich do Rosji, resztę na zachód i tak się zagubiły ślady tych placówek konspiracyjnych, przez które prowadziły szlaki przerzutowe. To były bardzo skomplikowane działania i zawsze niebezpieczne. Nie można było wtedy ot, tak sobie iść drogą. Wszędzie była niemiecka żandarmeria, polska granatowa policja i sprowadzona tutaj policja ukraińska - "siczowyky".

Bazyli Sowa na moją prośbę przekazał informacje o tych placówkach z którymi współpracował i o ludziach z konspiracji łemkowskiej, których znał. Ważną rolę na szlaku przerzutowym do Krynicy pełniła placówka w Łabowej i placówka w Nowej Wsi. W Łabowej w konspiracji był wójt Osip (Józef) Wisłocki i do niego przyprawiano ludzi z innych placówek od strony wsi polskich. W ten sposób trafiali oni do Łabowej i Nowej Wsi. W Nowej Wsi placówka przerzutowa znajdowała się u Jarzego Steranki. Miał on spichlerz od strony rzeki i tam ludzi, których mu przyprawiano, lokował.

- Strasznie za tym policja węszyła, bo w Łabowej był już posterunek tych "siczowyków" - opowiadał Bazyli Sowa - i najgorzej było się przez nią przedostać. Tam był Czech komendantem. To nie byli nasi ludzie. Ich nasyłali gdzieś z

Galicji (czyli z terenu dawnego księstwa halickiego – przyp. SAW), szczególnie z okolic Lwowa. Ja z nimi rozmawiałem, to wiem.

Z Nowej Wsi trzeba było tych uciekinierów przeprowadzać na Kozub, na Werch, bo drogą ani co było marzyć. Na Krzyżówce stała kolumna ukraińskiej policji. Stali też Niemcy i polska policja granatowa. Kontrolowali wszystko a szczególnie mleko, które wieziono niby do mleczarni na przymusowe dostawy a ludzie mieli często nielegalnie w tych konwiach mięso na sprzedaż. Przez Krzyżówkę ciężko było się przedostać, przez te stałe rewizje. Trzeba było wierchami ponad Berest, ponad Nową Wieś i tak trzeba było dojść tym grzbietem jak się kończy w lasach za Berestem, a dalej na Mochnaczkę, gdzie najczęściej przyprowadzano do księdza grekokatolickiego - Emiliana Węgrynowicza, ojca Stefana. To właśnie on stamtąd dalej tych polskich oficerów prowadził na Izby, czy od razu na Słowację. W Mochnacze i w Izbach byli też inni kurierzy, którzy prowadzili dalej. Chcę jeszcze dodać, że Stefanowi Węgrynowiczowi krzywdę zrobili, że go nie uhonorowali, za to ile on dał z siebie jako kurier. Nikt o tym oficjalnie nie chciał pamiętać a przecież w tej służbie człowiek codziennie się narażał ciężko, a Węgrynowicz był odważny do szaleństwa. Można było życie stracić w ciężkich męczarniach. Ja wiem jak było na Sterankiwci, u tego Jurka Steranki w Nowej Wsi. Tam się wszyscy bali, bo za utrzymanie takiego punktu mogła zginąć cała rodzina.

Był piękny zwyczaj łemkowski wyposażania idących przez granicę uciekinierów w jedzenie. Od wieków nie wypuszczano u nas nikogo w daleką drogę bez jedzenia. Było tak: wypiekano ogromne, okrągłe chleby wiejskie, potem cięto je na ćwiartki, a w każdej wykrawano taką "studzienkę". Jak chleb ostygł, ładowano do niej masło i zakrywano zdjętą z wykrojonego miękiszu skórka. Każdy z uciekinierów dostawał taką porcję chleba i masła na drogę. To się nazywało "meryndia". Ładnie brzmiące słowo, pochodzenia chyba rumuńskiego.

Policja, jeżeli ktoś wydał się jej podejrzanym, to sprawdzała, czy on jest prawdziwy Łemko, przez modlitwę. Kazali wtedy szybko i bez zająknięcia modlić się po łemkowsku lub ukraińsku. Gdy ktoś się pomylił, zająknął, źle przeżegnał - to już był koniec. Wpadka. Był to jeden z głównych powodów, dla którego Polacy działający w podziemiu na naszym terenie musieli być chronieni przez Łemków, musieli korzystać z ich opieki i instruktażu.

- Trzeba koniecznie sprostować - postulował śp. Bazyli Sowa - to, co piszą po wszystkich rocznikach i innych wydawnictwach, że Łemkowie przekazywali Polaków po drugiej stronie granicy Słowakom. Przecież to nieprawda. Oddawali tamtejszym Rusinom (Łemkom). Słowacy byli bardzo niepewni. To byli wredni ludzie, a „hlinkowcy” byli zażarci jak psy wściekłe, gorsi "siczowyków". Nasi kurierzy i przewodnicy w ogóle im nie ufali. Myśmy mieli swoje, łemkowskie szlaki i nigdy na nich nie było żadnych wpadek. Wpadki, jakie zdarzały się na Słowacji ludziom przeprowadzanym przez Łemków, wszystkie miały miejsce poza terenem słowackiej Łemkowszczyzny.

Pozostaje jeszcze uzupełnić i poprawić informację dotyczącą mojego dziadka - Harasyma Gromosiaka. Według znanych mnie przekazów ustnych był on w pierwszej trójce założycielskiej ZWZ w Krynicy, wraz ze swoim przyjacielem Stanisławem Kmiotowiczem. Obaj byli zamiłowanymi myśliwymi, łączyło ich wiele osobistych więzów, m.in. raz na polowaniu Harasym celnym strzałem uratował mu życie, kiedy lekkomyślnie podbiegł do postrzelonego odyniec. Mieli do siebie bezgraniczne zaufanie, dlatego też Kmiotowicz (ps. "Storczyk" lub "Groszek") wciągnął Gromosiaka do konspiracji wojskowej na terenie Krynicy,

Harasym Gromosiak aresztowany został razem ze Sławkiem Łohazą, swoim siostrzeńcem, w wyniku denuncjacji przez prowokatora z Muszyny, który będąc konfidentem Gestapa, przyprowadził dziadkowi grupę polskich oficerów do przerzutu.

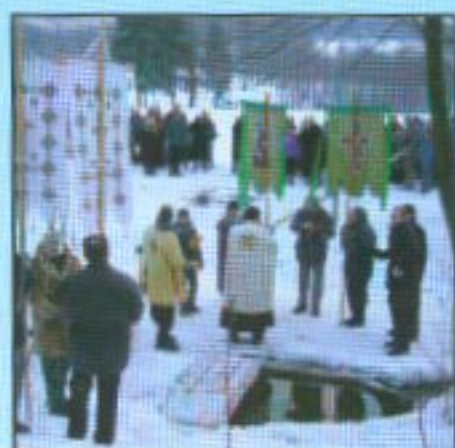
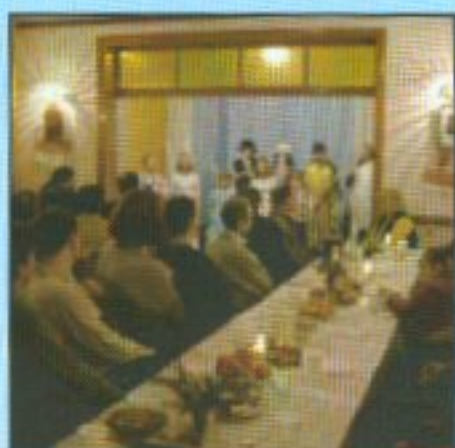
Trzymano ich w więzieniu na Montelupich w Krakowie, byli bici i torturowani. Wszelkie próby wydobywania okazały się nieskuteczne. Rodzina sądziła, iż prawdą jest, jak ogłosili Niemcy, że aresztowano go za ukrycie broni myśliwskiej. Dziadek nie wydał nikogo, a Sławko nic nie wiedział, poza tym, że pomagał Harasymowi. W tej samej celi siedział z nimi złapany też za szlaki kurierskie Stanisław Marusarz, słynny skoczek narciarski z Zakopanego. W przeddzień egzekucji, w nocy udało mu się uciec, skacząc z drugiego piętra. Harasyma Gromosiaka i Sławka Łohazę wraz z innymi więźniami rozstrzelano w fosach fortu austriackiego w Krzesławicach pod Krakowem, obecnie dzielnica Nowej Huty. Identyfikacji zwłok dokonała moja matka, Olga. Byłem przy tym; rzecz miała miejsce gdzieś na początku 1946 r.

Zachował się w archiwach rodzinnych list przysłany z więzienia do Krynicy. Przy następnej publikacji postaram się udostępnić go Szanownym Czytelnikom "Watry".

Seweryn A. Wisłocki

PS. Zwracam się w imieniu własnym jak i redakcji "Watry" z apelem do Szanownych Czytelników, aby przekazali na nasze ręce wiadomości, może pamiątki, czy dokumenty, szczególnie zdjęcia przewodników i kurierów łemkowskich, szczególnie działających na liniach przerzutowych w powiatach gorlickim i jasielskim. Chcemy oddać cześć cichym i skromnym bohaterom tamtych dni, wywodzącym się z Łemkowszczyzny, chcemy dać świadectwo prawdziwej historii!

3 "Ватром"

49 СВЯТО КУЛЬТУРИ РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ СЛОВАЧЧИНИ відбудеться
18-20 червня 2003 р. в Свиднику
Свято лемківської культури "ВАТРА'03" буде організоване
18 - 20 липня 2003 р. в Ждині

